

Kunnskapsgrunnlag for universitets- og høgskolesektoren

Rapport **D**

- Spesielle temaer

01. mars 2018

Bidrag til Kunnskapsdepartementets arbeid
med investeringsplan for UH-sektoren

Forside: HSN Sogndal, Sentralbygget. Foto: Jaro Hollan

Prosjekteier	Brit Sylte	Avdelingsdirektør, RA
Prosjektleder	Sidsel Jerkø	Sjefarkitekt, RA
Kvalitetssikrer	Steffen Gretland	Overingeniør, RA

1140001 UH-plan – Kunnskapsgrunnlag

Rapport D

Innholdsfortegnelse

Sammendrag av Rapport D	4
1 Innledende del – Rapport D	7
1.1 Om oppdraget	7
1.2 Om gjennomføring av Rapport D	8
2 Litt om hoved-data for UH-sektoren	9
2.1 Innledning	9
2.2 Organisatoriske forhold	9
2.3 Studietilbudsprofiler	11
2.3.1 Hva omfatter en studietilbudsprofil?	11
2.3.2 Institusjonenes studietilbudsprofiler	12
3 Tema: Finansieringskategori, spesialromsbehov m.m.	15
3.1 Innledning	15
3.2 Finansieringskategorier og kunnskapsproduksjon	15
3.2.1 Om sammenheng mellom de ulike faktorene	15
3.2.2 Hver institusjon: kunnskapsproduksjon og studietilbud med høy lærer- og utstyrsintensitet	17
3.2.3 Kostnadsindikator for institusjonene	18
3.3 Arealeffektivitet	21
3.4 Finansieringskategorier, studieretninger og fysisk dimensjon	23
3.4.1 Om sammenheng mellom de ulike faktorene	23
3.4.2 Utfordringer	23
3.4.3 Case-beskrivelse knyttet til brukere av spesialrom m.m.	24
4 Innspill fra sektoren: Syn på rammebetingelser m.m.	26
4.1 Innledning	26
4.2 Finansieringssystemet for institusjonene – noen effekter	26
4.3 Finansiering av arealer	28
4.4 Digitalt paradigmeskifte	31
4.5 Funksjonelle aspekter	32
4.6 Andre forhold	33

Sammendrag av Rapport D

1 Innledning

Statsbyggs oppdrag er å bistå Kunnskapsdepartementet (KD) i deres arbeid med ny investeringsplan for UH-sektoren ved å fremskaffe et kunnskapsgrunnlag om sektoren. Dette skal ta utgangspunkt i fysisk dimensjon, men se denne opp mot andre dimensjoner – knyttet til personer, økonomi, funksjonalitet og miljø, og også relatert til fremtidsdimensjonen.

Kunnskapsgrunnlaget er levert som tre delrapporter innen 08.01.2018, og en tilleggs-rapport 28.02.2018. Vedleggene er i form av interaktive websider i bl.a. PowerBI.

DBH-basen er benyttet som en viktig kilde, sammen med materiale tilsendt fra institusjonene og opplysninger innhentet via intervjurunde med institusjonene i sektoren. Dataene er primært relatert til institusjons-nivået, fordi svært mange data ikke er eller kan være oppdelt på campus-nivå.

I Rapport D er det lagt mindre vekt på ren fakta-basert informasjon enn i de foregående rapportene, men noen temaer er forsøkt belyst bedre. Rapporten inneholder også innspill fra sektoren, som ble innhentet under en intervjurunde med institusjonenes ledere mai-juni 2017, men som ikke er adressert i tidligere rapporter.

2 Litt om hoveddata for UH-sektoren

En av konsekvensene av strukturreformen og de medfølgende fusjonene er at der man tidligere hadde et klarere skille mellom forvaltningsregimene (de selvforvaltende, de som leier av Statsbygg, og de som leier av andre aktører), har hver institusjon i dag et mer sammensatt forvaltningsregime. Det ble i rapport C avdekket at det er store ulikheter mellom de ulike forvaltningsregimene med hensyn til regnskapsførsel. I tillegg omhandles både økonomiske faktorer og arealopplysninger ulikt. Dette bør tas med i betraktningen ved fremtidige sammenligninger og oversikter, og slike forhold bør samordnes bedre.

En stor del av fokus i rapport D har vært å undersøke mulige sammenhenger mellom fysisk dimensjon og studietilbud. Første ledd i dette arbeidet var å utarbeide fagprofiler som viser fordelingen av studieprogram på fagfelt ved hver institusjon. Siden mange av de statlige høgskolene er slått sammen med andre institusjoner, med det resultat at de fleste institusjonene tilbyr brede studietilbud, ble det konkludert med at det totalt sett gir lite merverdi å lage fagprofiler. Fagprofilene til de forskjellige institusjonene skilte seg lite fra hverandre, med noen få unntak: de statlig vitenskapelige høgskolene har fremdeles svært spisse fagprofiler, og fagprofilen til NTNU kjennetegnes fremdeles med et klart tyngdepunkt innen naturvitenskapelige fag.

3 Tema: Finansieringskategori, spesialromsbehov mm.

Vi har videre forsøkt å se på sammenhengen mellom fysisk dimensjon, person-dimensjonen og kunnskapsproduksjon. Gjennom sammenstilling av sektorandelene per institusjon for antall doktorgrader, publikasjonspoeng, studenter (heltidsekvivalente, HTE) og antall vitenskapelige årsverk, kunne forskningsfokuset sees opp mot undervisningsfokuset. UiB og UiO er de eneste institusjonene som er igjen av de «klassiske universitetene», og disse to skiller seg ut med høyt forskningsfokus. NTNU og UiT har begge fusjonert med tidligere høgskoler, og dette gjenspeiles i et relativt større undervisningsfokus enn forskningsfokus.

Finansieringskategoriene (A-F) er ment å gjenspeile lærer- og utstyrsintensitet, og hvert studieprogram får en kategori, hvor A representerer høyest intensitet. For hver

finansieringskategori er det en sats, og studieprogrammene kan gi enten enkel eller dobbel uttelling. Satsene fordeles ikke lineært på finansieringskategoriene, og det er derfor ikke nok å vise kandidatfordelingen på finansieringskategori per institusjon. På denne bakgrunn er all tallfestet informasjon knyttet til kandidater med uttelling i finansieringssystemet satt sammen til en kostnadsindikator. Indikatoren kan gi informasjon om kostnadsdrivende og potensielt arealdrivende elementer knyttet til persondimensjonen. Det var relativt store forskjeller i kostnadsindikatoren for hver institusjon. Blant annet hadde de fem «gamle» universitetene NMBU, UiB, UiO, UiT og NTNU kostnadsindikatorer som var et steg høyere enn indikatoren for mange av de øvrige institusjonene. Det er påvist trender mellom kostnadsindikatoren og areal per student HTE, studenter HTE per årsverk, og huskostnader per student. Kostnadsindikatoren viser hvordan studieprofilen ved hver institusjon påvirker fysisk dimensjon, økonomisk dimensjon og andre aspekter ved persondimensjonen. Dette kan eksempelvis gi grove indikasjoner på hvilke institusjoner som totalt sett har de mest arealkrevende studiene.

Utviklingen i areal per student viser en arealeffektivisering i sektoren fra 2009 som ble særlig fremtredende fra ca. 2013. I perioden 2007 – 2016 har det vært en jevn økning på det totale studenttallet på 26,7 %. Arealeffektiviseringstrenden gjenspeiler derfor ikke nødvendigvis en villet strategi fra institusjonenes side. Trenden kan også indikere at ikke alle institusjonene klarte å skaffe nye arealer i samme takt som studentøkningen ved institusjonen.

Arealeffektivisering måles oftest som areal per bruker slik det er vist her, men det kan også måles relatert til bruksdimensjonen. Da er kapasitet, samtidighet og tilstedeværelse de målbare størrelsene. Med økende digitalisering, fjernundervisning og strømming av forelesninger og større muligheter for studentene til å arbeide ikke-stasjonært, kan den viste trenden for arealeffektivisering også indikere at studentene tar i bruk flere soner i byggene til studierelatert arbeid, og/eller at de jobber andre steder enn på studiestedet (frivillig eller ikke). Tallene er heller ikke analysert med sikte på å avdekke om institusjonene med høyest studentøkning / «økt arealeffektivitet» har hatt en høyere andel studenter med rene teorifag enn med mer arealkrevende laboriefag.

Vi har sett på muligheten for å analysere sammenhenger mellom studietilbud med høy uttelling i finansieringssystemet og karakteristika ved bygningsmassen (eksempelvis omfang av spesialrom eller annet). For å kunne koble to helt ulike datasett (arealer og studenter), må hvert av datasettene kunne kobles entydig til en fellesnevner. Fellesnevneren kunne i dette tilfellet være studieprogrammene eller fagfelt, der det allerede fantes en kobling til de økonomiske dataene. Konklusjonen ble at en direkte kobling mellom studietilbud og arealer ikke finnes, og kanskje heller ikke bør etableres.

4 Innspill fra sektoren: Syn på rammebetingelser mm.

Som del av intervjurunden som ble foretatt mai/juni 2017, ble institusjonenes ledelsesnivå avslutningsvis stilt et åpent spørsmål om rammebetingelser og mulige fremtidsutfordringer, der de kunne gi uttrykk for hvorvidt noen rammebetingelser var hemmende for en planlagt utvikling ved deres egen institusjon eller på et systemnivå.

I rapport D formidles noen av innspillene som ikke ble belyst eller brukt som bakteppe for gjennomgangene vist i rapportene A, B eller C. Flere av innspillene støtter forøvrig de funn som er gjort i disse rapportene.

Noen effekter av finansieringssystemet tas opp. Blant annet problematiseres noen effekter av at «finansiering følger studentene», der det hevdes at det kan ha som uheldig effekt at

upopulære tiltak ikke iverksettes. Institusjonene opplever dessuten manglende insentiver for tverrfaglighet og arealeffektivisering.

Det trekkes frem flere utfordringer knyttet til finansiering av nye arealbehov og vedlikeholdsbehov. Institusjonene ser også utfordringer knyttet til sambruk med andre virksomheter der virksomhetene er organisert som egne rettssubjekter.

Det digitale paradigmeskiftet introduserer nye utfordringer knyttet til strømming av forelesninger, bruk av campus og nye spesialromsbehov. Flere institusjoner etterlyste (pr. juni 2017) behov for en digitaliseringsstrategi for å samordne systemer og plattformer m.m.

1 Innledende del – Rapport D

1.1 Om oppdraget

Statsbygg har fått i oppdrag av 21.02.2017 å bistå Kunnskapsdepartementet (KD) i deres arbeid med ny plan for universitets- og høyskolebygg (UH-sektoren). KDs arbeid er primært å utvikle en helhetlig plan som skal ligge til grunn for utvikling, forvaltning og investering i eksisterende og fremtidige statlige UH-bygg, og dette inngår i deres arbeid med neste langtidsplan for sektoren (2019-2022) som skal legges frem høsten 2018.

Oppdraget ble utvidet med tilleggsavtale august 2017, med sikte på fordypninger knyttet til uensartet kildegrunnlag og/eller relatert til ulike problemstillinger.

Statsbyggs oppdrag er å fremskaffe et kunnskapsgrunnlag om dagens situasjon, og dette skal benyttes i departementets arbeid. Kunnskapsgrunnlaget skal ta utgangspunkt i den *fysiske dimensjonen* (eiendomsdata, areal, bygg, fysisk struktur, osv.), og se denne i sammenheng med andre dimensjoner:

- Persondimensjon (studenter, ansatte)
- Økonomisk dimensjon (leiekostnader, FDV-kostnader, verdifastsettelse m.m.)
- Funksjonell dimensjon (egnethet for dagens og/eller fremtidens bruk og nye arbeidsformer, bygningenes tilpasningsevne, uu, tilstandsgrad, vernestatus osv.)
- Miljødimensjonen (elementer relatert til bærekraftighet)

Dimensjonene og relasjonene mellom dem skal også sees i et fremtidsperspektiv.

Det var i Rapport A angitt en foreløpig inndeling i fire leveranser A – D. Denne rapporten er «Rapport D», og justert inndeling av innhold/kapittelinndelingene er som følger:

- Rapport A
 - o Generell del
 - o Persondimensjon
 - o Fysisk dimensjon – hoveddata
- Rapport B
 - o Visjoner og strategiske mål
 - o Kunnskapsproduksjon
 - o Campusutvikling og lokalsamfunn
 - o Byggeaktiviteten i UH-sektoren
 - o Funksjonell dimensjon – bygg
 - o Miljødimensjon
- Rapport C
 - o Økonomisk dimensjon
- Rapport D
 - o Utdypning av enkelte temaer
 - o Innspill fra sektoren: syn på rammebetingelser m.m.

For mer detaljerte studier av datagrunnlaget vises til dashbord lagt som vedlegg til rapportene A, B og C.

1.2 Om gjennomføring av Rapport D

Det vises innledningsvis til omtale av prosess og kilder i Rapport A, kap. 1.

Rapport D har tatt utgangspunkt i observasjoner fra tilsendt materiale og intervjuer med institusjonene, og forøvrig er i hovedsak data fra Database for statistikk om høgre utdanning (DBH-basen) lagt til grunn.

Oppdraget med utarbeiding av kunnskapsgrunnlag for UH-sektoren er gjennomført ved Statsbyggs avdeling for Rådgivning og tidligfase (v/ seksjon RA - Areal og konseptutvikling), med bistand fra andre deler av Statsbyggs organisasjon.

2 Litt om hoved-data for UH-sektoren

2.1 Innledning

Rapportene A, B og C utgjør kunnskapsgrunnlaget som er et bidrag til Kunnskapsdepartementets arbeid med investeringsplan for UH-sektoren. Rapportene A, B og C er faktaorienterte, og har fokus på målbar/tallfestet informasjon og/eller informasjon som kan dokumenteres på annen måte. Det er i liten grad foretatt analyser utover å forklare hva de enkelte grafene viser og liknende oppsummeringer.

Det opprinnelige oppdraget ble utvidet med tilleggsavtale august 2017, med sikte på fordypninger knyttet til uensartet kildegrunnlag og/eller til ulike problemstillinger som ble avdekket undervegs i arbeidet. De tre rapportene A, B og C svarer både på hele det opprinnelige oppdraget og på deler av tilleggsoppdraget.

For Rapport D er det ikke innhentet ny informasjon eller søkt i andre kilder. For noen temaer er imidlertid flere datasett koblet på nye måter for å se om det dermed var mulig å etablere ny kunnskap om flere temaer. For andre temaer er foreliggende materiale analysert med et noe utvidet fokus i forhold til faktagrunnlaget i rapportene A, B og C.

De utdypende studiene/analysene som er foretatt i Rapport D har vært forsøk på å finne nye sammenhenger. Forsøkene viste at det ikke alltid var hverken mulig/gjennomførbart eller ønskelig å gå videre med analysene, og de har derfor ikke alltid ledet frem til håndfaste funn. For disse temaene vil det heller være relevant å snakke om at analysene har ført til økt forståelse om hvorfor det ikke er relevant å koble noen datasett. Eksempelvis ville noen av de koblingene som ble forsøkt åpenbart gi et feil bilde av virkeligheten. I Rapport D har vi valgt å beskrive noen av disse forsøkene på nye koblinger, men med vekt på å vise hvorfor disse ikke føres videre, og hvorfor eventuelle resultater blir villedende.

Til slutt er det tatt med en oppsummering av innspill fra UH-sektoren, om deres syn på enkelte rammebetingelser for sektoren. Disse opplysningene ble innhentet som del av intervjurunden med institusjonenes ledelsesnivå, som ble foretatt mai/juni 2017. Der innspillene hadde karakter av «påstander» som ville kunne sjekkes mot fakta, ble slik faktasjekk foretatt i rapportene A, B eller C. De innspillene som er medtatt i Rapport D har mer karakter av å være synspunkter eller innspill på temaer som det bør reflekteres over for en videre utvikling av UH-sektoren, men her i Rapport D fremsettes disse uten at temaene belyses nærmere.

2.2 Organisatoriske forhold

Dette kapitlet inneholder ikke nye opplysninger, men det trekkes fram noen hensyn som er omtalt flere steder i de tidligere rapportene og som bør påvirke tankesett og begrepsbruk i sektoren, og som dermed er forsøkt gitt litt ekstra fokus.

Utvasket skille mellom forvaltningsregimene

For de fleste dimensjonene som har blitt omhandlet i rapportene A, B og C har det vært skilt mellom tre ulike forvaltningsregimer. Det er viktig å merke seg at disse inndelingene ikke lenger gir et entydig/ korrekt bilde av virkeligheten, og at flere av institusjonene som en følge av fusjonsprosessene i realiteten nå har et mer sammensatt forvaltningsregime.

For rapportering til DBH-basen er det skilt mellom følgende fire klassifiseringsgrupper:

1. Arealer der det ikke betales leie (selvforvaltende)
2. Arealer der det betales leie til Statsbygg
3. Arealer der det betales leie til fond/legater/stiftelser
4. Arealer der det betales leie til andre organisasjoner

Iht. avtale med KD er de to sistnevnte gruppene slått sammen i rapportene A, B og C, til følgende tre klassifiseringsgrupper:

1. Selvforvaltede arealer
2. Arealer som leies fra Statsbygg
3. Arealer som leies fra andre

Den korresponderende benevnelsen for institusjonene i sektoren vil i rapporten være:

1. Institusjoner som er selvforvaltende
2. Institusjoner som leier lokaler fra Statsbygg
3. Institusjoner som leier lokaler fra andre

Som påpekt og utdypet i Rapport C, særlig *kap. 2.2.4: «Husleie» ved ulike forvaltningsregimer*, er det imidlertid viktig å merke seg at praktisk talt alle institusjonene nå faller innenfor mer enn ett forvaltningsregime, ettersom de i varierende grad både har lokaler de forvalter selv, lokaler de leier fra Statsbygg og lokaler de leier fra andre. I rapport C ble dette illustrert med figuren under:

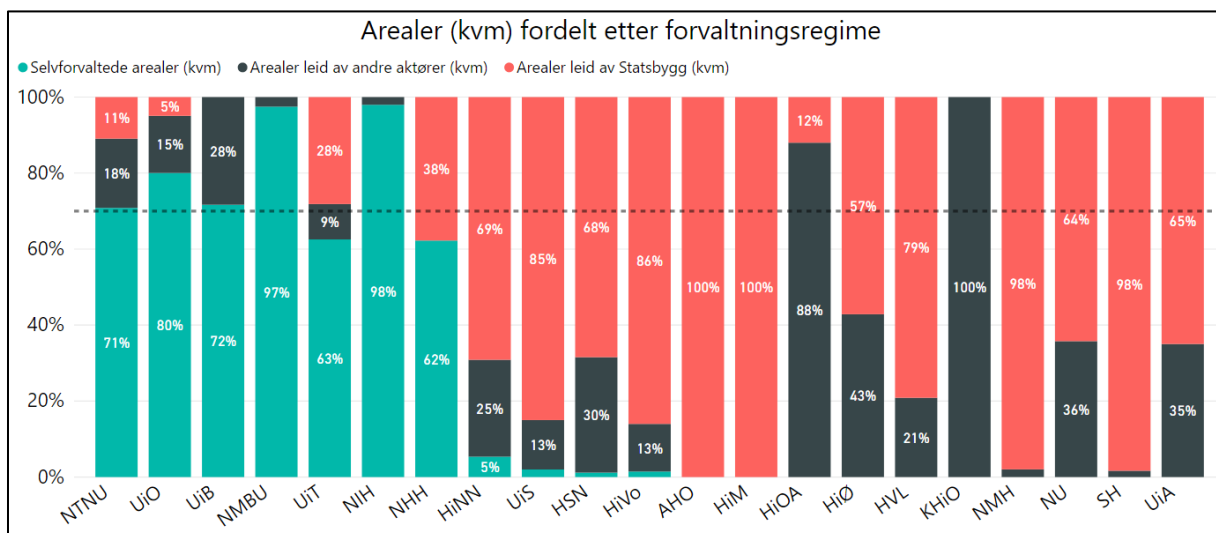

Fig. Sortering av institusjoner i henhold til andel areal innenfor hvert forvaltningsregime

I Rapport C ble det vist en fordeling av institusjonene på ulike forvaltningsregimer, med utgangspunkt i at institusjonene skulle ha 70% av samlet areal forvaltet innenfor ett og samme forvaltningsregime for å kategoriseres i et bestemt forvaltningsregime. Med denne forutsetningen ble institusjonene kategorisert som vist i tabellen nedenfor.

Leie fra Statsbygg	Leie fra øvrige	Selvforvaltende	Ukategorisert
NMH	KHiO	UiO	HiØ
HVL	HiOA	NMBU	HSN
SH		NIH	UiA
AHO		UiB	NHH
HiM		NTNU	HINN
UiS			NU
HiVo			UiT

Dersom man hever grensen for homogenitet til å si at en institusjonen må ha 75% av samlet areal forvaltet innenfor ett og samme forvaltningsregime for å kunne kategoriseres i ett og samme forvaltningsregime, vil også NTNU og UiB flyttes fra kategorien «selv-forvaltende» til «ukategorisert», og ved grense på 80% vil også UiO flyttes.

I Rapport C er det vist at det er store ulikheter i regnskapsførsel ved ulike forvaltningsregimer, og at svært mange særlig økonomiske faktorer, men også arealopplysninger, personopplysninger og andre forhold omhandles ulikt for ulike forvaltningsregimer. Dette kan være uheldig på lengre sikt.

Dette har konsekvenser for sammenligninger og oversikter, og bør nok samordnes bedre.

2.3 Fagprofiler

Oppdragets hovedfokus har vært å se fysisk dimensjon i sammenheng med andre dimensjoner. I rapport B og C ble det startet opp arbeid med å se på hvordan forhold knyttet til persondimensjonen påvirker fysisk og økonomisk dimensjon. I rapport D fokuserer vi særlig på å finne sammenhenger mellom fysisk dimensjon og studieretninger. Innledningsvis ble data for persondimensjonen brukt til å lage fagprofiler for hver institusjon.

Studenter fordelt på fagfelt ble omtalt i rapport A, kapittel 3.2. I denne rapporten ble SSBs sin Norsk standard for utdanningsgruppering (NUS) lagt til grunn. For begrunnelsen for valget av NUS-kodeverket over DBH sine studiumkategorier refereres det til rapport A hvor det ble sett på antall heltidsekvivalente studenter fordelt på øverste nivå i NUS-kodeverket: fagfelt. I rapporten ble det vist fremstillinger av status i 2016, utviklingen over tid og informasjon fordelt på campusnivå for flercampus-institusjonene som er fordelt over flere byer. Forskjellene i studentenes fordeling på fagfelt kom imidlertid ikke frem på institusjonsnivå. I denne rapporten gjøres det derfor et forsøk på å se om datasettet som ble anvendt i rapport A, kan brukes til å få frem forskjellene i fagprofil mellom institusjonene.

2.3.1 Hva omfatter en fagprofil?

En fagprofil skal vise fordelingen av studieprogram på fagfelt ved hver institusjon. I denne rapporten brukes data fra 2016, som viser de registrerte studentenes fordeling på studieprogram som et forsøk på en tilnærming til å lage en studieprofil per institusjon. For å kunne sammenligne disse profilene ble radardiagrammer valgt som fremstillingsmåte.

Først ble det sett på de 10 fagfeltene og måten studentene fordeles på disse. Fagfeltene i NUS sitt kodeverk er som følger:

- Allmenne fag
- Humanistiske og estetiske fag
- Lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk
- Samfunnsfag og juridiske fag
- Økonomiske og administrative fag
- Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag
- Helse-, sosial- og idrettsfag
- Primærnæringsfag
- Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag
- Uoppgitt fagfelt

Uoppgitt fagfelt gir ikke informasjon om profilen til institusjonen. Videre var det ingen studenter sortert under fagfeltet allmenne fag i 2016. Disse to kategoriene utelates derfor fra

fagprofilene. Av de 8 gjenværende fagfeltene har en stor del av institusjonene ikke heltidsekvivalente studenter innen økonomiske og administrative fag, primærnæringsfag og samferdsels- og sikkerhetsfag. Flere økonomirelaterte fag sorteres heller under samfunnsfag og juridiske fag. For eksempel faller ingen av UiB sine registrerte studenter innenfor fagfeltet økonomiske og administrative fag. For at dette skal fremstilles riktig i et radardiagram vil fagfeltet enten tas ut av fremstillingen eller settes til 0. For å unngå at fremstillingen blir misvisende og å gjøre den mer lesbar ble det valgt å slå de to fagfeltene Økonomiske og administrative fag og Samferdsels- og sikkerhetsfag sammen med fagfeltet Samfunnsfag og juridiske fag. Videre ble fagfeltet Primærnæringsfag slått sammen med fagfeltet Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag, siden det er mye overlapp mellom studie-programmene innen begge fagfelt. Dette resulterer i fagprofiler med 5 fagfeltgrupperinger:

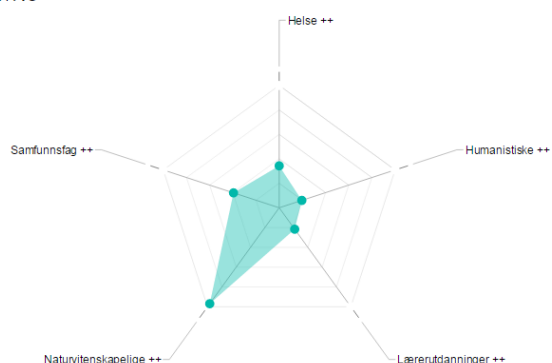
- Helse-, sosial- og idrettsfag
- Humanistiske og estetiske fag
- Lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk
- Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag (inkl. primærnæringsfag)
- Samfunnsfag og juridiske fag (inkl. økonomifag og samferdselsfag)

Fagprofilene vises i form av 5-armede radardiagram hvor fordeling på fagfelt vises i form av absolutt størrelse (antall heltidsekvivalenter).

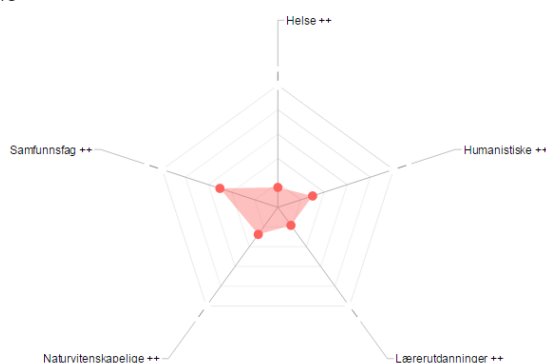
2.3.2 Institusjonenes fagprofiler

Det er store forskjeller i størrelse mellom institusjonene målt i heltidsekvivalente studenter, og hvordan disse er fordelt på fagfelt. Akse-grensen på radardiagrammene styres av høyest antall heltidsekvivalente studenter per fagfelt. Høyest antall heltidsekvivalente studenter i ett fagfelt er 16 971 innen Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag ved NTNU. Lavest antall heltidsekvivalente studenter i ett fagfelt er 16,6 innen samfunnsfag og juridiske fag ved Samisk Høgskole. For å øke lesbarheten er de største institusjonene (antall heltidsekvivalenter totalt > 14 000) skilt ut. Det er 7 institusjoner som klassifiseres som store institusjoner: NTNU, UiO, UiB, UiT, HiOA¹, og HVL. Disse 7 institusjonene har alle en aksegrense i radardiagrammene på 17 000. De øvrige 14 institusjonene har en aksegrense på 4 500. Noen eksempler på radardiagrammene vises under, først med sammenligning av landets to største universiteter:

NTNU

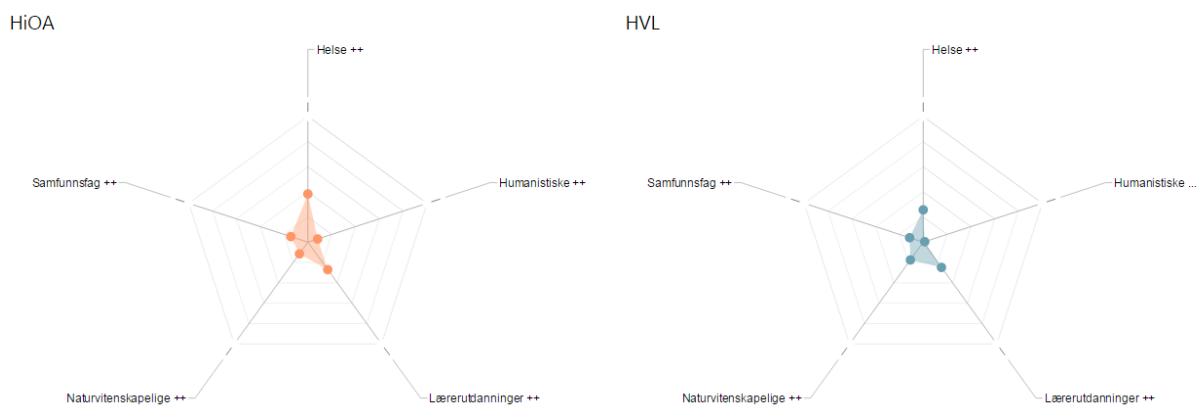
UiO

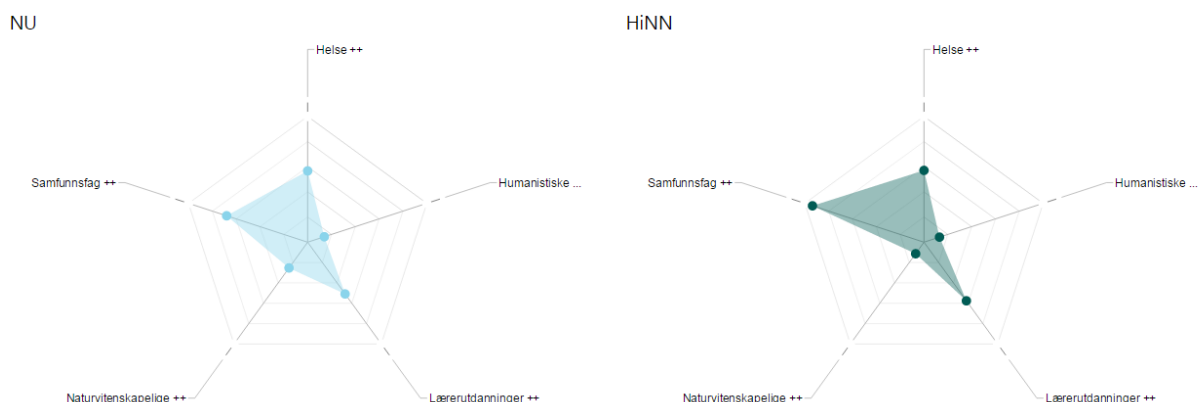
¹ HiOA har pr. nå (2018) skiftet navn til OsloMet. Innhenting av data for dette kunnskapsgrunnlaget ble i sin helhet gjennomført i 2017, og statistikker m.m. er basert på tall fra 2016. Navnet var da HiOA, som er benyttet i de tre rapportene A, B og C. Dette vil derfor fortsatt bli brukt i denne siste rapporten i kunnskapsgrunnlaget.

Figur: Fagprofil til NTNU og UiO (aksegrense 17 000)

Av figuren over ser vi at NTNU kjennetegnes ved at det er mange studenter innenfor hvert fagfelt, men med en klar hovedtyngde av studentene registrert i studieprogram som klassifiseres innenfor fagfeltet naturvitenskapelige fag. Profilen til UiO viser en mer jevn fordeling av studenter på de 5 fagfeltgruppene. Mange av institusjonene har vært gjennom sammenslåinger som har resultert i bredere fagprofiler. Derfor viser en stor del av institusjonenes radardiagrammer en jevn fordeling av studenter på de 5 fagfelt-gruppene. Fire av institusjonenes radardiagrammer skiller seg ut, og disse vises under:

Figur: Fagprofil til HiOA og HVL (aksegrense 17 000)

Figur: Fagprofil til NU og HiNN (aksegrense 4500)

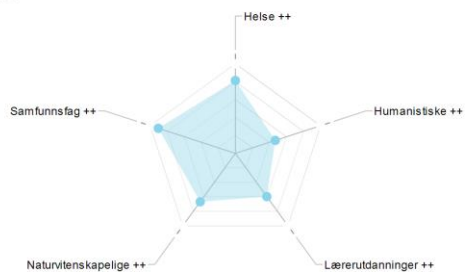
Fagprofilene til HiOA og HVL viser begge at en stor del av studentmassen gjennomfører studier innen helsefag og lærerutdanninger. Det samme gjelder NU og HiNN, men ved disse institusjonene er det i tillegg en stor andel av studieprogrammene som klassifiseres innenfor fagfeltet samfunnsfag.

De vitenskapelige høyskolene kjennetegnes ved at alle deres registrerte studenter sorteres i kun en eller to av de fem fagfeltgrupperingene. Selv om flere av institusjonene med årene har blitt likere i sin fagprofil gjennom fusjoner, har sektoren derfor fremdeles institusjoner med spisse fagprofiler. Når mange av de statlige høyskolene har slått seg sammen med andre institusjoner med det resultat at de fleste institusjonene tilbyr brede studietilbud, konkluderes det totalt sett med at det gir lite merverdi å lage fagprofiler.

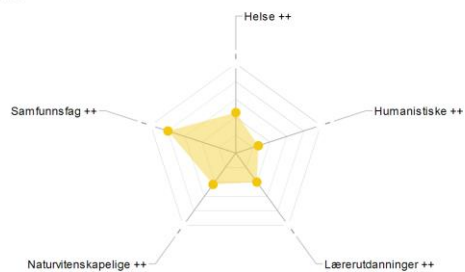
Det vises også til rapport A kapittel 3.2.5, der det ble sett på studenter fordelt på fagfelt på campusnivå for flercampus-institusjonene som er fordelt over flere byer, og til rapport B kapittel 2.3, der institusjonenes mål ble gjennomgått. Fagfeltprofiler på regionalt nivå kan

eventuelt gi en større merverdi enn de gjør på institusjonsnivå ved at de gir en indikasjon på ulikheter i fagprofil mellom ulike landsdeler. Radardiagrammene under viser forskjellene på studentmasse mellom regionene og på hvilke fagfelt studentene utdannes i. For inndeling i regioner vises det til rapport A, kapittel 2.3.1.

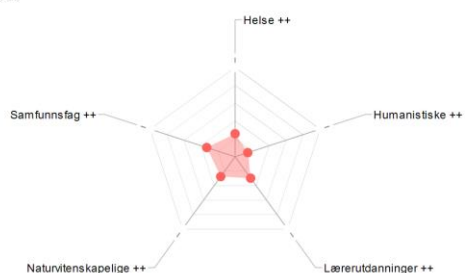
Østlandet

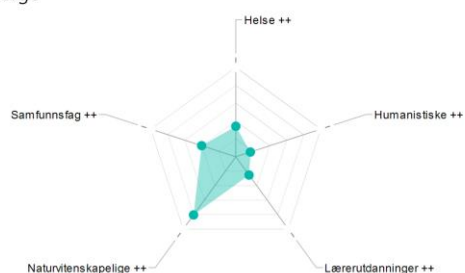
Vestlandet

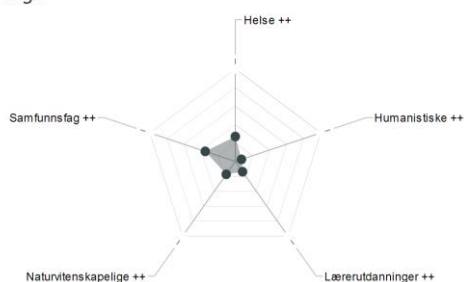
Sørlandet

Midt-Norge

Nord-Norge

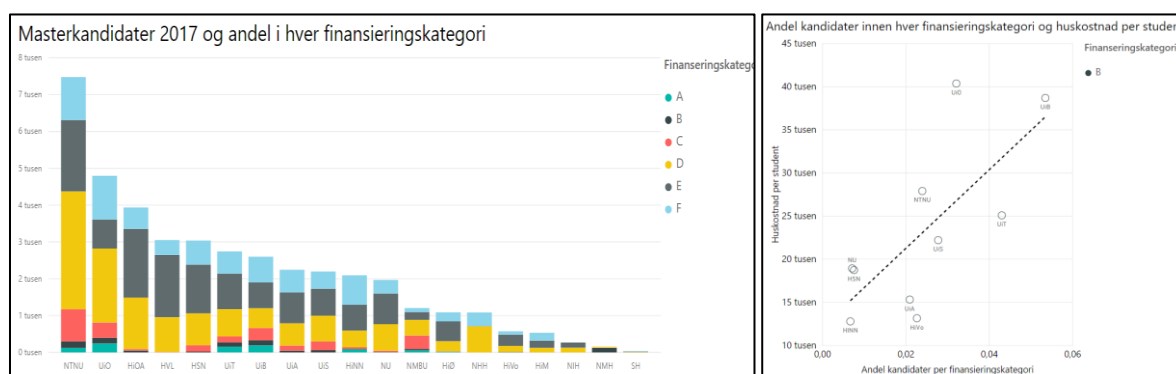

Figur: Fagprofil per region (aksegrense 20 000)

3 Tema: Finansieringskategori, spesialromsbehov m.m.

3.1 Innledning

I rapport C, kapittel 2.5.3. ble det sett på den mulige sammenhengen mellom studieprofil i form av studienes lærer- og utstyrsintensitet og huskostnader per student. Problemstillingen tok utgangspunkt i finansieringskategoriene som benyttes av departementet for tildeling av den resultatbaserte delen av bevilgningene til sektoren, som knytter seg til avlagte studiepoeng og kandidater. Disse finansieringskategoriene (A-F) er ment å gjenspeile lærer- og utstyrsintensitet, og hvert studietilbud får en kategori, hvor A representerer høyest intensitet. Under viser vi to eksempler på figurer som ble brukt i rapporten.

Figur: Fordeling av studenter på de respektive finansieringskategorier ved hver institusjon (venstre). Andel kandidater i finansieringskategori B og huskostnad per student (høyre)

Høyre figur viste en sammenheng mellom andel kandidater i studieprogrammer som kategoriseres i finansieringskategori B og huskostnader per student ved hver institusjon. Sammenhengen mellom andel studenter i hver finansieringskategori og huskostnader per student var svakere for de øvrige finansieringskategoriene, og sammenhengene ble totalt sett konstatert ikke statistisk signifikante. Dette kapittelet bygger på undersøkelsene gjort i rapport C. Ved å dykke dypere ned i datamaterialet og fordelingen av studieprogram på finansieringskategorier er det gjort et forsøk på å undersøke sammenhengen mellom institusjonenes andel kandidater i studieprogram med høy lærer- og utstyrsintensitet, kunnskapsproduksjon og andel spesialrom.

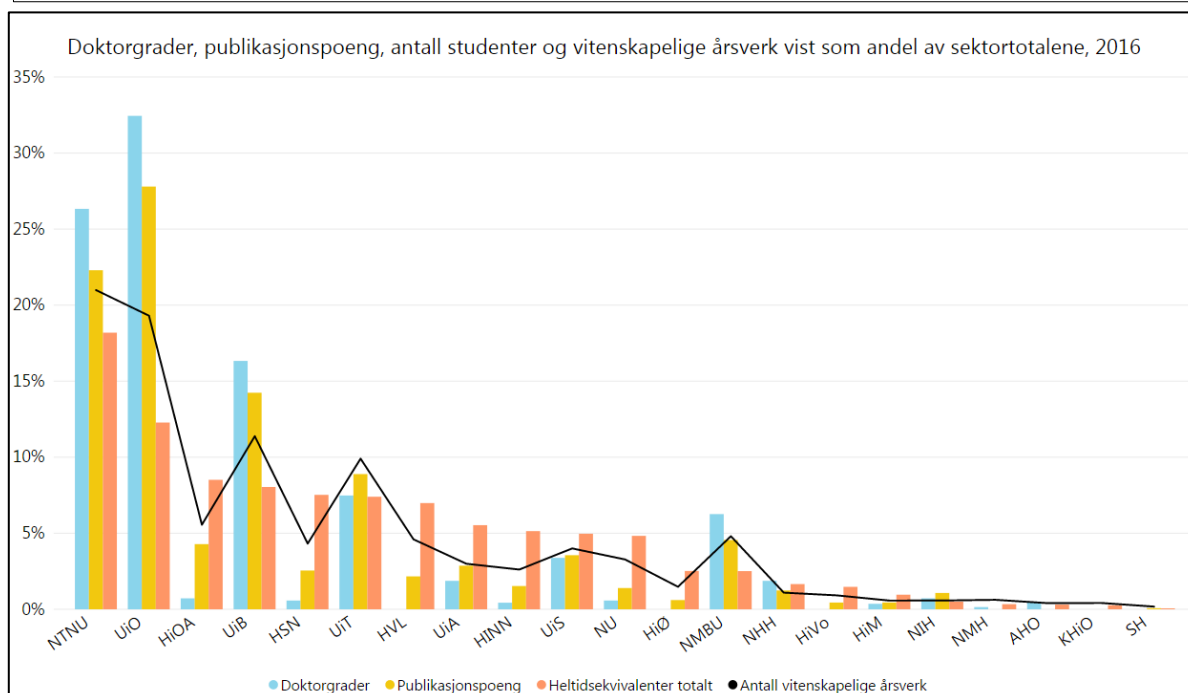
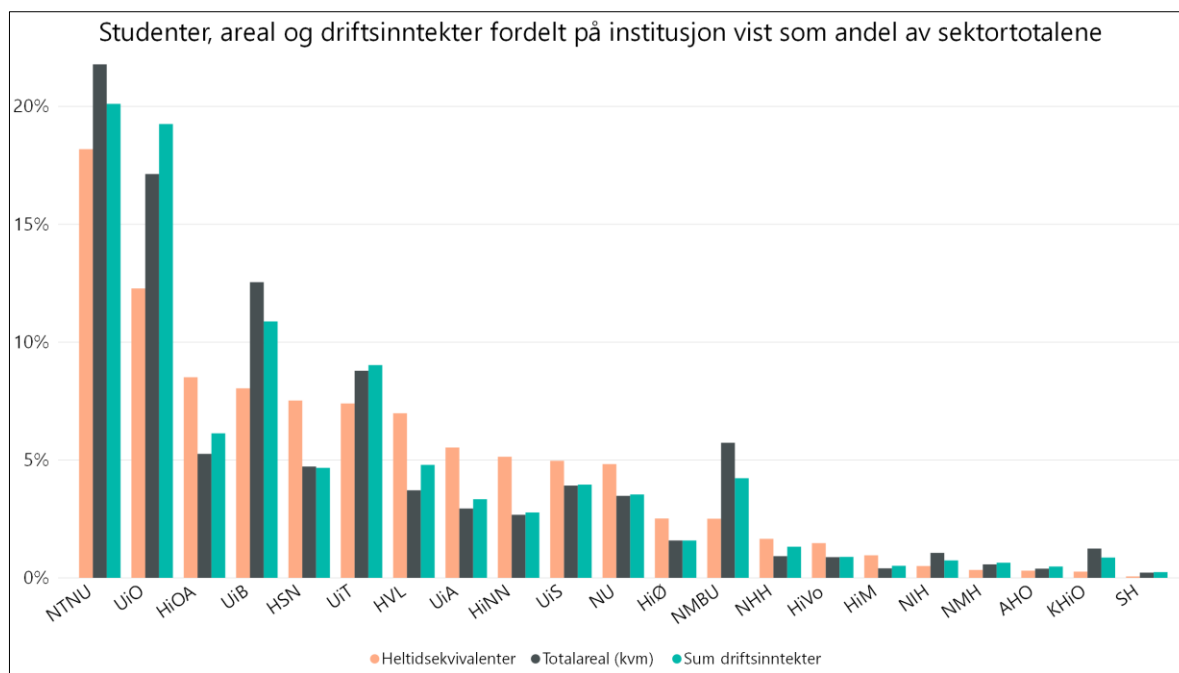
3.2 Finansieringskategorier og kunnskapsproduksjon

I dette delkapittelet gjøres det et forsøk på å fremstille institusjonene etter studieprogrammenes lærer- og utstyrsintensitet. Dette gjøres gjennom å se på inndelingen av hvert studieprogram i finansieringskategori A-F, med forbehold om at finansieringskategoriene er grove og ikke nødvendigvis vil gjenspeile faktiske kostnader i de enkelte studieprogrammene. Fra Kunnskapsdepartementets side er de ment for finansiering på institusjonsnivå.

3.2.1 Om sammenheng mellom de ulike faktorene

I figuren under sammenstilles data fra rapportene A, B og C for å undersøke en mulig sammenheng mellom kunnskapsproduksjon, persondimensjonen og økonomisk dimensjon. Figurene på neste side samler data fra hver av disse dimensjonene, og fremstiller dataene i form av sektorandelene per institusjon. Første figur som viser sektorandelene for antall

heltidsekvivalente studenter, bruttoareal og driftsinntekter per institusjon er hentet fra rapport A. For de statlige høgskolene og de «nyere» universitetene (NU, UiA, UiS) viser figuren at relativ andel av driftsinntekter følger relativ andel totalareal heller enn relativ andel studenter. For disse institusjonene er også den relative andelen studenter høyere enn tilsvarende andeler for driftsinntekter og totalareal. For de statlige vitenskapelige institusjonene, og særlig for de fem «gamle» universitetene (NMBU, NTNU, UiB, UiO, UiT), dannes det et annet bilde som sannsynligvis henger sammen med forskningsintensiteten. For å undersøke dette nærmere er det laget en ny figur som sammenstiller sektorandelene per institusjon for antall doktorgrader, publikasjonspoeng, heltidsekvivalente studenter og antall vitenskapelige årsverk.

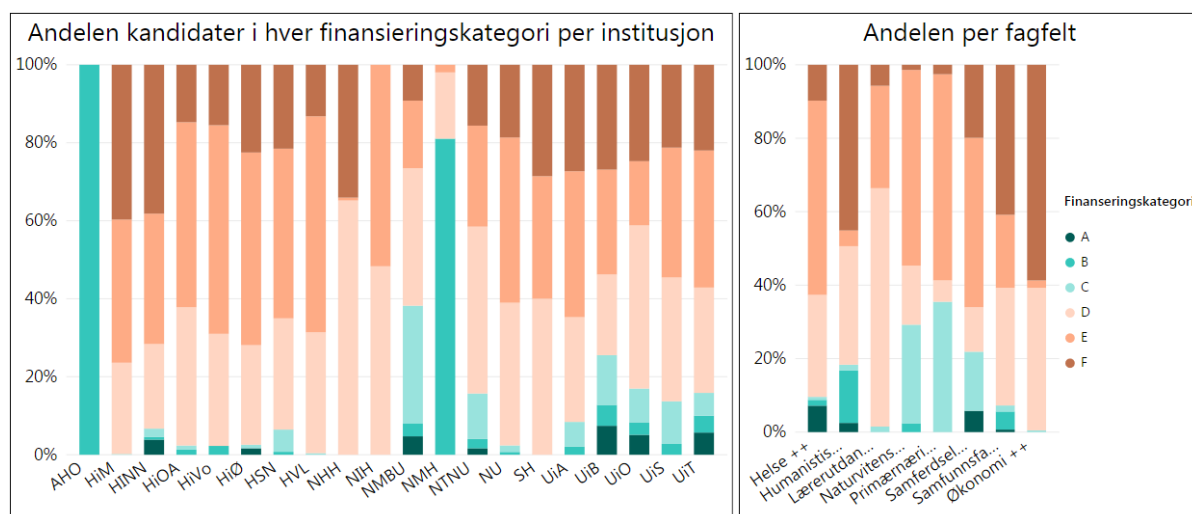

Figur: Institusjonenes størrelse vist som andel av sektortotalen, for studenter, areal og driftsinntekter. (over) og for doktorgrader, publikasjonspoeng, studenter, og vitenskapelige årsverk. (under)

Sammenligning av forholdet mellom antall vitenskapelige årsverk og heltidsekvivalente studenter på den ene siden og forholdet mellom antall vitenskapelige årsverk, doktorgrader og publikasjonspoeng på den andre, sier noe om forskningsproduktiviteten ved hver institusjon. Eksempelvis har UiO, relativt sett, den høyeste andelen av doktorgradene og publikasjonspoengene i sektoren, men kun den relativt sett nest høyeste andelen av de vitenskapelige årsverkene og heltidsekvivalente studentene. Dette antyder at de har en høy forskningsproduktivitet som videre gjenspeiles i andelen av sektorens driftsinntekter. Disse er nesten på høyde med NTNU på tross av at NTNU har en vesentlig høyere andel heltidsekvivalente studenter og areal. Dette henger sammen med at UiO og UiB er de eneste institusjonene som er igjen av de «klassiske universitetene». NTNU og UiT har begge fusjonert med tidligere høyskoler. Basert på foreliggende datagrunnlag kan vi imidlertid ikke si noe om typen forskningsaktivitet, eller om det er en sammenheng mellom bygg og utstyrsintensitet.

3.2.2 Hver institusjon: kunnskapsproduksjon og studietilbud med høy lærer- og utstyrsintensitet

For å se nærmere på kunnskapsproduksjonen fra studier med høy lærer- og utstyrsintensitet må vi se på nærmere på kandidatproduksjonen, siden det er her vi har data koblet til finansieringskategoriene. Dersom første figur i 3.1 (venstre) fremstilles på en annen måte og med ny fargekoding kan andelen studenter i lærer- og utstyrsintensive studieprogrammer komme klarere frem. Figuren under viser dataene som ble brukt i denne figuren men i form av 100% søyler. Fargekodingen er valgt for å gruppere sammen lærer- og utstyrsintensive studieprogrammer (finansieringskategori A-C) i blått og resten i oransje.

Figur: Andelen kandidater per finansieringsgrad fordelt på institusjon (venstre). Andelen kandidater per finansieringsgrad fordelt på fagfelt (høyre).

I «orientering om forslag til statsbudsjettet 2017 for universiteter og høyskoler» står det at to grupper av institusjoner er delvis unntatte fra finansieringssystemet. Disse to gruppene er statlige og private høyskoler med kunsthøgskoleprofil, og private høyskoler med unntak av de private vitenskapelige høyskolene. Kunsthøgskolen i Oslo og Kunst- og designhøgskolen i Bergen (nå institutt for kunst, musikk og design ved UiB) deltar kun på doktorgradsindikatoren. Derfor mangler KHiO fra figuren over. Merk også at kandidater fra UiB sitt institutt for kunst, musikk og design ikke er inkludert i søylen for UiB.

Figuren over viser klare forskjeller i fordeling mellom institusjonene og mellom fagfeltene. To av de statlige vitenskapelige høgskolene, AHO og NMH, har alle eller nesten alle sine kandidater i finansieringskategori B. Utover dette er det stort sett universitetene, med NMBU i spissen, som relativt sett har store andeler kandidater i studieprogram kategorisert mellom finansieringskategori A og C.

Når vi ser nærmere på hvordan finansieringskategoriene fordeler seg per fagfelt, ser vi to klare mønstre. De mest lærer- og utstyrsintensive studiene, med finansieringskategori A, faller under fagfeltene helsefag og samferdselsfag. Når det heller fokuseres på andelen kandidater som tok studier innenfor spennet A-C er det primærnæringsfag og naturvitenskapelige fag som peker seg ut. Muligheten til å se på måten kandidater og studieprogram fordeler seg på finansieringskategori visuelt for hver institusjon og fagfelt gir større innsikt i studietilbudene ved hver institusjon. For hvert studieprogram bestemmes finansieringsgraden ut ifra lærer- og utstyrsintensitet. Særlig gjennom koblingen til utstyrsintensitet er det potensial for at det foreligger en korrelasjon mellom finansieringskategori og hvorvidt et studieprogram er mer eller mindre arealkrevende.

3.2.3 Kostnadsindikator for institusjonene

I statistikk over kandidater med uttelling i finansieringssystemet inngår flere variabler. På laveste nivå i DBH er kandidatene sortert og summert over studieprogramnavn. De ulike studieprogrammene gis enten enkel eller dobbel uttelling hos Kunnskapsdepartementet ut i fra blant annet innhold og varighet på studieprogrammet. Enkel uttelling omfatter høgskolekandidater, kandidater med bachelorgrader, mastergrader, PPU, videreutdanning i ABIOK, helsesøster og jordmor. Dobbelt uttelling omfatter kandidater på integrerte masterprogram og profesjonsutdanninger med lengde på 5-6 år.

I tillegg deles hvert studieprogram inn i en av finansieringskategoriene A-F omtalt over. For hver finansieringskategori settes det en sats som følge av ulik grad av lærer- og utstyrsintensitet mellom studier. Satsene for 2016 vises i tabellen til høyre. Det er fastsatt en budsjettuttelling per 60-studiepoengsenhet for de ulike finansieringskategoriene.

Finansieringskategori	Beløp 2016
A	149 000
B	114 000
C	75 000
D	55 000
E	45 000
F	37 000
G	8 000

Finansieringssystemet er bygd opp med tre ulike komponenter; en basiskomponent, en undervisningskomponent og en forskningskomponent. Uttellingen i undervisningskomponenten utgjør 40 % av den satsen som legges til grunn ved opprettelse eller nedleggelse av studieplasser og har en åpen budsjettamme basert på oppnådde resultater. De resterende 60 % blir ved opprettelse og nedleggelse av studieplasser knyttet til basisbevilgningen. Figurene som vises i 3.2.2. som viser fordelingen av andel kandidater per finansieringskategori fordelt på institusjon og fagfelt, inneholder ikke informasjon om forskjellene i satsene mellom finansieringskategoriene eller studieprogrammenes uttellingstype. For å se nærmere på sammenhengene mellom studieprofil i form av studienes lærer- og utstyrsintensitet og andre kostnadsfaktorer som huskostnader per student, kan det være hensiktsmessig å sette sammen all tallfestet informasjon knyttet til kandidatuttelling til en indikator. Finansieringskategoriene og satsene som følger av ulik grad av lærer- og utstyrsintensitet er knyttet til økonomisk dimensjon, men har avhengigheter knyttet til faktorer

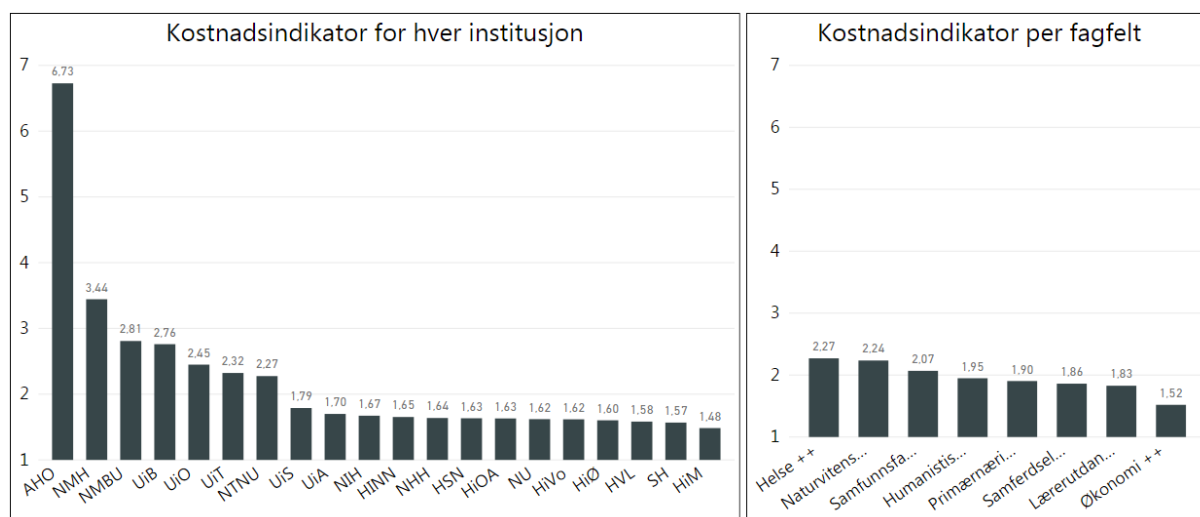
i fysisk- og persondimensjonen. Komponering og bruk av en indikator kan gi informasjon om kostnadsdrivende og potensielt arealdrivende elementer knyttet til persondimensjonen.

For alle studieprogram hos en institusjon er det angitt uttellingstype samt finansieringskategori og medfølgende sats. I tillegg er det knyttet til et visst antall kandidater. For å forme dette om til en indikator er det for hvert studieprogram hos en institusjon, multiplisert sammen **uttellingstype** med **sats** for gjeldende finansieringskategori og **antall kandidater**. Dette er summert opp for alle studieprogram hos gjeldende institusjon og delt på en teoretisk maksimumuttelling som her defineres som institusjonens **totale antall kandidater**, der alle gis **dobbel uttelling**, multiplisert sammen med **satsen for finansieringskategori A**. For å lage en indikator som går fra 1-10 ganges denne brøken på 10. Den generelle formelen for utregning av indikatoren vises under:

$$\text{Kostnadsindikator} = 10 \times \sum_{SP=1}^N \frac{\text{uttellingstype}(SP) \times \text{satsfk}(SP) \times \text{ant.kandidater}(SP)}{2 \times \text{satsfk}_A \times \text{ant.kandidater}(SP)}$$

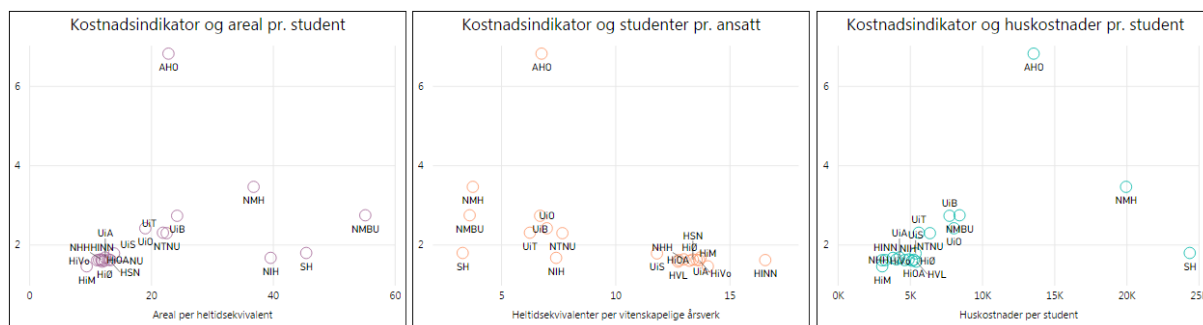
I formelen over står *SP* for studieprogram, *satsfk* for sats for finansieringskategori, *ant.kandidater* for antall kandidater og *satsfk_A* for satsen for finansieringskategori A. (for 2016 var dette 149 000).

Figuren under viser kostnadsindikatoren fordelt på institusjon og fordelt på fagfelt.

Figur: Kostnadsindikator fordelt på institusjon (venstre) og fagfelt (høyre)

Figuren over viser at det er forskjeller i profilene til hver institusjon. Her skiller høyskolene AHO og NMH seg ut med særdeles høye andeler av sine kandidater i studieprogram som sorteres i finansieringskategori B. De fem «gamle» universitetene NMBU, UiB, UiO, UiT og NTNU har også kostnadsindikatorer som er merkbart høyere enn indikatoren for de øvrige institusjonene. Dette henger sannsynligvis sammen med at det er ved disse institusjonene medisin-, veterinær- og odontologistudentene holder til. I tillegg har flere av ingeniørfagene ved disse institusjonene høy lærer- og utstyrsintensitet. Dette gjenspeiles videre i kostnadsindikatoren utregnet per fagfelt. Figurene under tester kostnadsindikatoren mot tre beslektede størrelser: Areal per student, vitenskapelige ansatte per student og huskostnader per student.

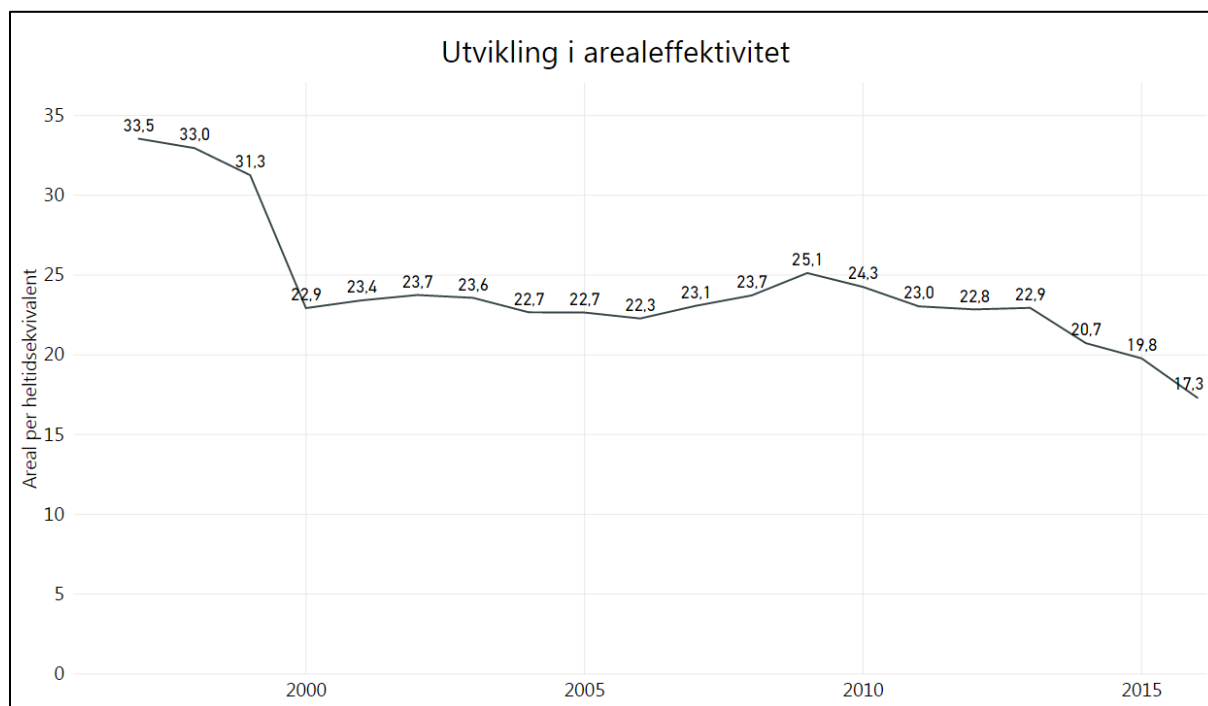
Figur: Kostnadsindikator og areal per heltidsekvivalent (venstre), kostnadsindikator og heltidsekvivalenter per vitenskapelige årsverk (midten) og huskostnader per student (høyre)

Fra venstre viser den første figuren en klar sammenheng mellom kostnadsindikatoren og areal per heltidsekvivalent. Institusjonene AHO, NIH, SH og NMBU avviker fra trenden. Dette skyldes at AHO og SH har forholdsvis få studenter, og hos AHO er samtlige studieprogram i finansieringskategori B. NMBU har store utomhusarealer som ikke disponeres av studenter og NIH har store idrettsrelaterte arealer. Når det gjelder de to sistnevnte institusjonene følger de trenden når kostnadsindikatoren måles mot huskostnader per student (høyre figur). I denne figuren avviker både AHO og NMH. Den midterste figuren viser at det, som forventet, også er en sammenheng mellom kostnadsindikatoren og heltidsekvivalente studenter per vitenskapelige årsverk, og figuren viser høy lærerintensitet for hos institusjonene med en høyere indikator.

Kostnadsindikatoren viser hvordan studieprofilen ved hver institusjon påvirker fysisk dimensjon, økonomisk dimensjon og andre aspekter ved persondimensjonen. Eksempelvis kan figurene over gi grove indikasjoner på hvilke institusjoner som totalt sett har de mest arealkrevende studiene. Utviklingen av kostnadsindikatoren over tid kan også gi informasjon om effektene av sammenslåinger og effektene av å starte opp/legge ned studieprogram sett opp mot andre dimensjoner. For å grave dypere i koblingen mellom kostnadsindikatoren, areal og eventuelt spesialrom må informasjonen brytes videre ned på fagfeltnivå.

3.3 Arealeffektivitet

I rapport A ble det sett på utviklingen i sektorens totale bygningsareal fra 1997-2016. Det ble også sett på utviklingen i heltidsekvivalenter i samme periode. Datakilden for areal og heltidsekvivalenter var DBH. I denne rapporten skal vi se nærmere på utviklingen i arealbruk over tid ved å koble utviklingen i areal med utviklingen i heltidsekvivalente studenter, som et mål på arealeffektivitet på et makronivå.

Figur: Utvikling i arealeffektivitet fra 1997-2016

Figuren over viser areal per heltidsekvivalent som et gjennomsnitt over de 21 institusjonene. Fallet mellom 1999 og 2000 kommer sannsynligvis fra endringer og forbedringer i rapporteringspraksis til DBH snarere enn reell effektivisering. Ellers har utviklingen i arealeffektivitet stort sett vært konstant fra 2000 til 2013. Figuren viser at UH-sektorens bygningsmasse ble mer arealeffektiv fra 2009, og ble særlig fremtredende fra ca. 2013.

Kurven gir uttrykk for en sammenheng mellom arealer og studenter. Kurven må derfor sees i sammenheng med at det i perioden 2007 – 2016 har vært en jevn og stor økning i det totale studenttallet, på hele 26,7 %. Kurven kan derfor også indikere at ikke alle institusjonene klarte å skaffe nye arealer tilstrekkelig fort.

Det kan også være andre forklaringsmodeller, eller feilkilder ved å trekke for raske konklusjoner. For å analysere en slik kurve bør det også innhentes data om bruksmønster og tilstedeværelse.

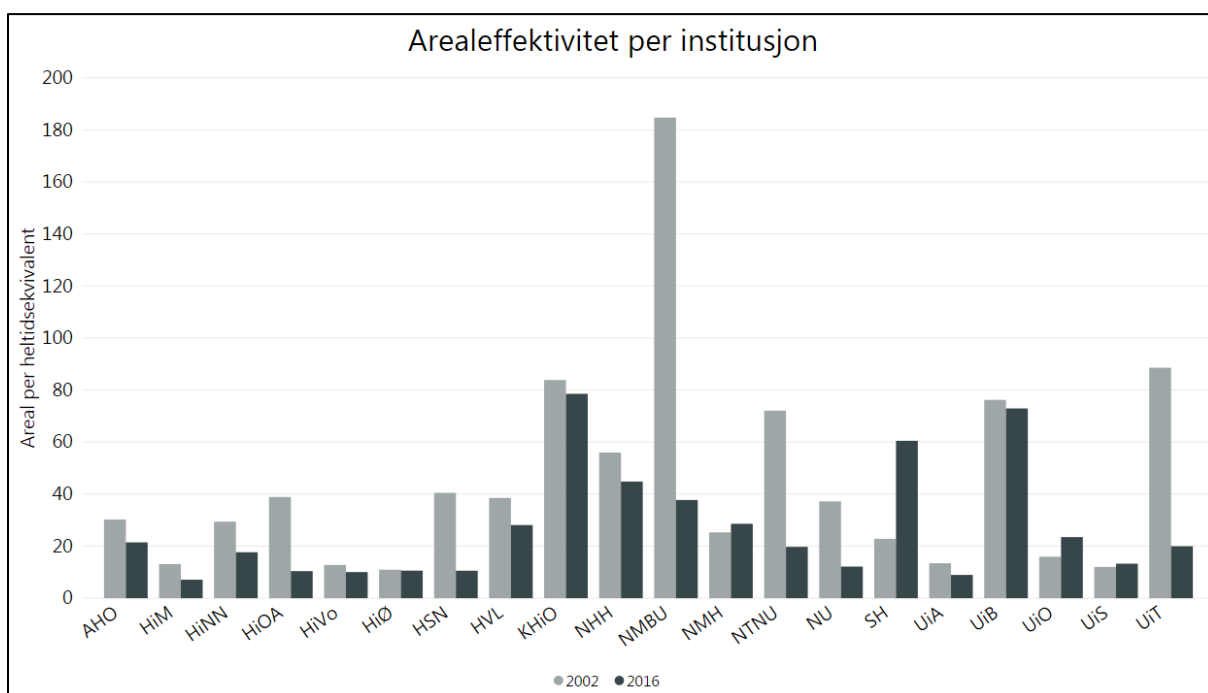
Arealeffektivisering måles oftest som areal per bruker slik det er vist her, men kan også måles relatert til bruksdimensjonen. Da er kapasitet, samtidighet og tilstedeværelse de målbare størrelsene. Med økende digitalisering, fjernundervisning og strømming av forelesninger og større muligheter for studentene til å arbeide ikke-stasjonært, kan den viste trenden for arealeffektivisering også indikere at studentene tar i bruk flere soner i byggene til studierelatert arbeid, og/eller at de jobber andre steder enn på studiestedet (frivillig eller ikke) – og at studiestedets kapasitet på den måten er økt.

Tallene er heller ikke analysert med sikte på å avdekke om institusjonene med «størst arealeffektivisering» har hatt en relativt sett høyere andel studenter med rene teorifag (og lavt arealbehov) enn studenter med mer arealkrevende laboratoriefag – relatert til øvrige institusjoner med «mindre arealeffektivisering».

Bruksmønster er mer krevende å måle, fordi forutsetter registrering av tilstedeværelse på en eller annen måte, enten ved tellinger eller ved bruk av ulike varianter sensorer, timeplaner for bruk av undervisningsrom osv.

Det vil være viktig å registrere bruksmønstre grundigere i tiden fremover, fordi det både gir informasjon om bruk av campus og tilstedeværelse, og om bruk av digitale arbeidsformer. Sektoren vil ha behov for mer kunnskap om flere av de forklaringsmodellene som er knyttet til det bildet som nå viser en arealeffektivisering i sektoren.

For å vise hvilke institusjoner som har opplevd den største effektiviseringen sammenligner vi areal per heltidsekvivalent student i år 2002 og i 2016 for hver institusjon. Innfusjonerte institusjoner per 2017 er også inkludert i 2002 tallene. Året 2002 er valgt på grunn av inkonsistente data i årene før. Sammenligninga er vist i figuren under.

Figur: Areal per heltidsekvivalent per institusjon i år 2002 og 2016

Med unntak av NMH, SH, UiO og UiS viser figuren over at alle institusjonene har opplevd en arealeffektivisering fra 2002 til 2016 i større eller mindre grad. Foruten mulige feil i innrapporterte data i 2002 og forskjell i takt på økning i antall studenter, sammenholdt med anskaffelse av nye arealer, kan sammenslåing av institusjoner også ha påvirket utviklingen vist i figuren over – bl.a. tilvekst av studenter med lavere arealbehov. Måling av arealeffektivitet burde alltid sees i sammenheng med byggenes funksjonalitet og egnethet, som nevnt over. Dette er informasjon som ikke inkluderes her. Det må også sees i sammenheng med korrigerende faktorer som type studietilbud og grad av spesialromsbehov.

3.4 Finansieringskategorier, studieretninger og fysisk dimensjon

3.4.1 Om sammenheng mellom de ulike faktorene

Ved oppstart av arbeidet med kunnskapsgrunnlag for KDs arbeid med ny investeringsplan for UH-sektoren, hadde KD også et ønske om økt kunnskap om sammenheng mellom studietilbud med høy uttelling i finansieringssystemet og karakteristika ved bygningsmassen (eksempelvis omfang av spesialrom eller annet).

Denne koblingen hadde ikke vært gjort tidligere, og foreliggende datagrunnlag kunne heller ikke identifisere slike faktorer. I tillegg kunne det anføres prinsipielle motforestillinger til å foreta slike koblinger. I arbeidet med rapportene ble det likevel gjort et forsøk på å imøtekomme ønsket fra KD, og i dette kapitlet redegjøres for forsøket.

3.4.2 Utfordringer

Studietilbud, finansieringskategorier, kunnskapsproduksjon og «kostnadsindikatorer» for institusjonene er redegjort for i Rapport A (kap 3), Rapport B (kap. 3), og i pkt. 3.2 over, i Rapport D.

Data knyttet til bygningsmassens areal er sammenstilt i Rapport A (kap. 4). Her redegjør vi for alle de elementer som mer eller mindre enkelt kan trekkes ut av rapporteringene til DBH-basen mht. arealer. Det ble i kap. 4.2 gjort oppmerksom på en rekke «korreksjonsfaktorer» for arealene, som burde vært utdypet nærmere: ulik praksis knyttet til tolkning av måleregler og definisjon av areal typer, korreksjoner av totalareal for areal som benyttes til spesial-funksjoner som universitetsmuseer og andre spesielle funksjoner, ulik praksis for håndtering av fremleid areal og fristasjoner, ulik praksis ved rapportering av areal knyttet til reell sambruk med andre institusjoner (helseforetak, forskningsinstitutter, industri/næringsliv eller annet). Allerede på dette overordnede nivået er det svært mange utfordringer ved å sammenligne arealoppsettene på mer detaljert nivå.

For å kunne koble to helt ulike datasett, må hvert av datasettene kunne kobles entydig til en fellesnevner. Fellesnevneren kunne i dette tilfellet være studietilbudene, der det allerede fantes en kobling til de økonomiske dataene.

Det finnes imidlertid ingen direkte kobling mellom studietilbud og arealer. Begrunnelsen for at en kobling mellom studietilbud og areal ikke finnes, og kanskje heller ikke bør etableres, er i hovedsak knyttet til følgende:

- Studietilbudene er registrert ved hver institusjon – ikke ved hver campus eller hvert bygg. Fakultetsstrukturen innebærer at gitte studietilbud er spredt over mange bygg/campuser for samme institusjon. Dette henger bl.a. sammen med hvordan organisasjonene har utviklet seg over tid. Kunnskapssektoren har vært i betydelig endring. Særlig digitalisering åpner for nye samarbeids- og læringsformer, og har innvirkning på hvordan institusjonene organiserer virksomheten. Noen steder er dette også et resultat av et ønske om tverrfaglig organisering.
- De registrerte arealene er dermed heller ikke direkte knyttet til gitte studieretninger – hverken på campusnivå eller på byggnivå – eller for deler av bygg. Ved konkret bruk av en campus er ofte studentene som tar et studietilbud ved en institusjon spredt på mange bygg og i noen tilfeller også på flere campuser ved den aktuelle institusjonen. Det er

sjelden at ett studietilbud bare har tilhold i ett bygg, og at dette studietilbudet i så fall disponerer hele det bygget alene.

- Mange bygg på en campus kan være spesialbygg: for kantine/fellesfunksjoner, for eksamensavvikling, for tørre undervisningsrom/grupperom, for bare ansatte osv. Det vil da ikke være mulig å identifisere hvor mye areal en gitt studieretning disponerer.

Med andre ord: arealene kan ikke kobles til studietilbudene, og det er dermed ikke mulig å finne en fellesnevner som kan koble arealdata og økonomiske data opp mot et studietilbud. Studietilbudene er fordelt på arealer på tvers av campus og bygg, og arealenes brukere kan ikke identifiseres.

Materialet viste forøvrig at det heller ikke fantes noen systematisk og enhetlig registrering av spesialrom. Det var ikke noen klar inndeling av hva som faktisk kunne regnes med som spesialrom, og begrepet «spesialrom» kunne omfatte et meget stort spekter av romtyper/bruk. Det ble derfor gjort et forsøk på å isolere problemstillingene for å se om en studie av kun spesialrom kunne gi noe økt kunnskap på ett eller annet plan.

Uten en mulig kobling mellom spesialrommene og konkrete brukere av disse ga imidlertid heller ikke denne gjennomgangen noen ny informasjon av betydning.

I neste punkt gjennomgås et case som belyser hvorfor disse problemstillingene ikke kan eller bør kobles for videre analyser.

3.4.3 Case-beskrivelse knyttet til brukere av spesialrom m.m.

Introduksjon

På forespørsel ved datainnhenting har institusjonene sendt inn romlister, og Statsbygg har kategorisert disse etter Norsk Standard *NS 3457 Bygningstypetabell, del 3: Bygningstyper og del 4: Romfunksjoner*. Romlistene er relatert til de konkrete bygg, campuser og institusjoner, og kan dermed identifiseres med fysisk tilhørighet. Det er mottatt lister for bygg på 38 av 66 campuser. Hva som er oppgitt varierer, da noen tar for seg alle bygg ved en bestemt campus, andre har kun medtatt utvalgte bygg, eller de mangler arealet for rommene.

Et hovedpoeng har vært å identifisere spesialrommene, som har blitt delt inn i lette og tunge spesialrom. Men ofte har beskrivelsene av spesialrommene vært noe mangelfull.

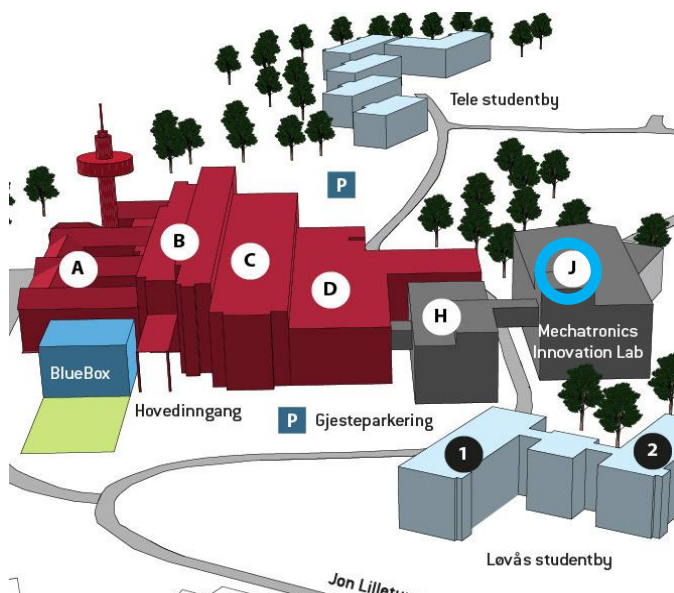
Navn på bygningene er oppgitt i romlistene, men navnene gir liten eller ingen indikasjon på hvilke fagfelt som holder til på de ulike stedene. Institusjonene har blitt bedt om å sende inn denne informasjonen, men Statsbygg har mottatt svært lite. Der informasjon er mottatt, er det ikke alltid samsvar mellom byggenes navn på oversiktskart og romlister.

Case: UiA

UiA er valgt ut som case fordi fullstendige romlister ble oversendt for begge UiA sine campus, campus Kristiansand og campus Grimstad. Det ble forsøkt å finne en kobling mellom datasettet for romlistene og datasettet som ble brukt for persondimensjonen. En kobling krever at de to datasettene for de to ulike dimensjonene har en fellesnevner, og fagfelt ble derfor valgt. Dette er en grov inndeling av de ulike studiene. For å koble areal med antall studenter må også hver bygning kunne kategoriseres etter fagfelt. Dette ble forsøkt gjort ved å se på fakultetsstrukturen ved UiA og fakultetsinnplasseringen på kart. Det var ikke mulig å plassere de ulike studietilbudene som tilbys ved UiA på bestemte bygg.

For å unngå antagelser, må plasseringen komme fra institusjonen selv. Her oppstod flere utfordringer. Lærerutdanningen blir ikke utført innenfor ett fakultet, men er fordelt på opptil fem ulike fagfelt som har ansvar for hver sine felt innen lærerutdanningen. For eksempel foregår lærerutdanningen blant annet under fagfeltet «Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag» og «Helse-, sosial- og idrettsfag».

Fagfelt*
Helse-, sosial- og idrettsfag
Humanistiske og estetiske fag
Lærerutdanninger og utdanninger i pedagogikk
Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag
Samferdsels- og sikkerhetsfag og andre servicefag
Samfunnsfag og juridiske fag
(Uoppgitte fagfelt)
Økonomiske og administrative fag

Det er få bygg som kun benyttes av ett fagområde. Ved campus Grimstad blir eksempelvis bygning **J** benyttet av hovedsakelig «Naturvitenskapelige fag, håndverksfag og tekniske fag», men det leies også ut store arealer, som blant annet blir brukt av de andre fagfeltene som holder til ved campus Grimstad. Det er da ikke mulig å fordele kvadratmeterne riktig på de ulike brukerne. Det er dermed mulig å vite hvilke fagfelt som opererer i hvilke bygg, men ikke hvor mye plass de opptar eller hvilke spesialrom som tilhører hvilket fagfelt.

Hvordan defineres brukeren av et bygg? Campus Kristiansand består av en rekke ulike bygg med ulike funksjoner. Bygg nr. **15** består av grupperom som benyttes av studenter ved alle fagfelt og er ikke tilskrevet ett spesifikt fagfelt. Ved bygg nr. **25 D** er det bl.a. kantine, administrasjon, IT og bokhandel. I kartlegging av UH-prosjektet har det kommet frem at kantinen i økende grad blir brukt av studenter til studier. Det er da stor usikkerhet knyttet til hvilke funksjoner og fagfelt kantinearealet skal tilskrives hvis området brukes på samme måte som grupperommene.

Slike delte arealer kunne teoretisk sett fordeles på alle fagfelt, litt som en andel fellesareal i en leiekontrakt for et kontorbygg, eksempelvis med studentmasse som fordelingsnøkkel. Det er imidlertid tvilsomt, og kanskje svært misvisende å foreta slik fordeling, bl.a. fordi noen fellesfunksjoner (som fakultetsbibliotek) benyttes ulikt av fakultetenes studenter.

Sammendrag

- Det er ingen klar definisjon av byggets bruker sett i lys av areal og romfordeling.
- De fleste UH-institusjonene har flere enn ett bygg. Dette krever manuell gjennomgang med kontaktperson fra institusjonen.
- Studietilbud som oppgis på institusjonenes nettside bruker ikke samme benevnelse som i DBH. Å knytte studietilbudene til korrekt fagfelt blir derfor en manuell jobb som må utføres med hjelp fra institusjonene for å unngå antagelser.
- Man kan se på muligheten for å kun knytte spesialrom til riktig fagfelt. Det er likevel stor mulighet for at dette blir en manuell jobb i samarbeid med institusjonene. Kanskje bruker flere fagfelt samme «verksted»?
- En systematisk og korrekt kobling mellom spesialrom, studietilbud og brukere er ikke mulig. Dersom dette gjøres, vil det være svært store feilkilder.

4 Innspill fra sektoren: Syn på rammebetingelser m.m.

4.1 Innledning

Dette kapitlet oppsummerer noen innspill fra UH-sektoren om deres syn på enkelte rammebetingelser for sektoren. Som del av intervjurunden som ble foretatt mai/juni 2017, ble institusjonenes ledelsesnivå avslutningsvis stillet følgende spørsmål om rammebetingelser og mulige fremtidsutfordringer:

- Hvilke elementer kan virke hemmende for en planlagt utvikling (*dvs. av deres egen institusjon – etter forutgående spørsmål om egne planer*) ?
- Ser institusjonene noen politiske eller systemmessige forhold som kan hemme planlagt utvikling?

Institusjonenes svar reflekterte at dette var åpne spørsmål som ble besvart på svært ulike måter. Der innspillene ville kunne sjekkes mot fakta, ble problemstillingene benyttet som bakteppe for flere av de grafer og gjennomganger som er vist i rapportene A, B eller C, og indirekte er temaene dermed belyst.

I Rapport D har vi tatt med innspill som ikke er analysert videre, men hvor innspillene likevel bør formidles. Flere av disse innspillene støtter de funn som er gjort i rapportene A, B og C.

4.2 Finansieringssystemet for institusjonene – noen effekter

«Finansiering følger studentene» - og upopulære tiltak iverksettes ikke

Institusjonenes finansiering følger studentene, ved at antall registrerte studenter er den viktigste enkeltfaktoren som avgjør størrelsen på rammebevilgningen over statsbudsjettet. Et høyere antall studenter gir høyere bevilgning, innenfor et system med litt differensierte satser. For institusjonene betyr dette at det blir særdeles viktig å være en institusjon som er attraktiv for studenter.

Jakten på hva som kan bidra til at institusjonen fremstår som mer attraktiv kan i seg selv være en utfordring. Stor vekt på sosiale arenaer og studentsosiale tiltak er klart svært viktige

brikker i dette, sammen med høy faglig kvalitet. Samtidig er institusjonene pålagt stadig strengere krav til de økonomiske resultatene, og institusjonene må lete etter områder der driften kan effektiviseres og/eller rasjonaliseres.

Flere tiltak som kunne hatt stor økonomisk effekt vil være vanskelig å sette ut i livet, fordi disse vil kunne oppfattes som «upopulære tiltak» av studentene – som dermed kanskje heller vil velge å studere ved en annen institusjon. Enkelte av disse tiltakene ville nok også kunne møte intern motstand fra ansatte og kanskje også utfordringer ved å rekruttere eller holde på kvalifisert personell, men under intervjuene ble disse eksemplene trukket fram for å illustrere at upopulære tiltak ville kunne medføre bortfall av inntekter.

«Utvidet kjernetid» er et eksempel på et mulig tiltak som vil kunne ha stor økonomisk effekt, men som blir betraktet som et upopulært tiltak. «Utvidet kjernetid» kan medføre høyere bruksfrekvens av både undervisningsrom og spesialrom, og ville også kunne bidratt til å redusere behovet for å etablere nye arealer (ved nybygg eller utvidede leieavtaler). Forsøk på å innføre «moderat utvidet kjernetid» (frem til kl. 18) har imidlertid møtt så mye intern motstand at institusjoner velger ikke å prioritere dette, begrunnet i at det ville gjøre institusjonen mindre attraktiv i en konkurranse om studenter og ansatte.

«Arealeffektivisering» er et annet eksempel. Dersom mulige tiltak medfører en opplevelse av at arealene blir trangere, eller innebærer løsninger som kan oppleves som upopulære, antas det i noen av institusjonene at også dette vil kunne gjøre institusjonen mindre attraktiv i konkurranse om studenter. (Her vil vi også henvise til Rapport B, kap. 6).

Manglende insentiver for tverrfaglighet

Noen av institusjonene har påpekt at sektoren mangler insentiver for å oppnå tverrfaglighet.

Modellen for tildeling av midler til institusjonene i sektoren er videreført (av institusjonene) til en modell for internfordeling av midlene mellom fakultetene ved institusjonene. I hovedsak betyr dette at «pengene følger studentene» også på dette nivået, og at fakultetene / instituttene får medfølgende midler for sine (egne) registrerte studenter. Dette kan føre til at hvert institutt oppmuntrer studentene til å ta alle sine studiepoeng ved eget institutt.

Fakultetene/instituttene mener at de heller ikke får økonomisk uttelling for å ta imot / gi undervisning til studenter som er registrert ved andre fakulteter/institutter, men som deltar i tverrfaglige prosjekter ved det gitte instituttet.

Det er også hevdet at budsjettmodellen favoriserer sub-optimering. Fakultetene/instituttene har hver sin budsjettramme. Dette kan føre til at fakultetene/instituttene prioriterer sine egne interesser over institusjons- og sektormålene.

Samlet fremstår dette for dem som om det i realiteten er et dis-insentiv for å bygge opp tverrfaglige miljøer, på tross av at det fra sentrale myndigheter er et ønske om dette.

Manglende insentiver for arealeffektivisering

De fleste UH-institusjonene har et system med internleie av arealer, selv om praksis ikke er lik i hele sektoren. Tall/fakta for dette vil fremgå av budsjettene. UiO definerer internleie slik: «Med begrepet internhusleie mener vi en modell der arealet en organisasjon disponerer får en internpris, og brukerne betaler husleie i henhold til arealbruk».

Det er påpekt fra noen av institusjonene at ordningene ikke gir noe insentiv for arealeffektivisering, særlig om de ikke har hatt internleie tidligere.

Institusjonene ser ikke at de har noe økonomisk insentiv for en arealeffektivisering der målet er at de skal bruke mindre areal, hverken på institusjonsnivå eller på fakultet-/instituttnivå. De økonomiske enhetene får tildelt midler til husleie som er direkte relatert til sin arealbruk. Fakultet-/instituttnivået vil dermed ikke beholde «økonomisk gevinst» ved å redusere arealet.

En arealeffektivisering som innebærer endrede funksjonelle behov, eksempelvis knyttet til arbeidsformer for studenter eller ansatte, vil normalt innebære ombygginger. Dette er ofte kostbart, og må prioriteres over egne driftsbudsjetter i konkurranse med andre formål – enten dette er vedlikeholdstiltak eller andre tiltak rettet mot institusjonenes kjernevirksomhet.

Dersom de mulige arealeffektiviseringstiltakene møter intern motstand, vil det ofte kunne være svært utfordrende for ledelsen/styrene å prioritere midler til ombygginger for å oppnå en arealeffektiviseringsgevinst.

Om andre effektiviseringstiltak

Noen av institusjonene hevder at de ikke ser kobling mellom et pålagt effektiviseringskutt og de mulige effektiviseringstiltakene. Eksempelvis blir ikke krav til rapporteringsrutiner forenklet samtidig eller i samme grad som det er forventet kutt pga. effektivisering.

En av institusjonene hevder at digital post vil koste dem mer enn de ser at de kan spare.

4.3 Finansiering av arealer

Finansiering av nye behov i UH-sektoren

Utfordringer knyttet til finansiering av nye behov blir omtalt av mange respondenter i intervjuene. Det hevdes bl.a. at finansieringssystemet for realisering av nye arealbehov og dyrt vitenskapelig utstyr er modent for revisjon.

Prosedylene for store, ordinære byggeprosjekter oppleves som tidkrevende, og investeringstakten oppfattes som lav. Noen hevder at det går så lang tid før de får bevilgning at behovene er endret før prosjektene er ferdigstilt.

Likevel er det finansieringssystemet for kuranthprosjekter og/eller prosjekter der institusjonene selv skal realisere mindre prosjekter innenfor egen budsjetttramme som oppleves som minst hensiktsmessig. Dette gjelder primært prosjekter pga. stor studentvekst.

UH-institusjonene er da avhengige av å «spare opp» midler fra tildelt rammebevilgning, og det er satt en øvre grense på 15% av rammebevilgningen for dette. Særlig små og mellomstore institusjoner har dermed ikke store nok rammebevilgninger til at de klarer å «spare» tilstrekkelige midler over ett eller to budsjettår. De må gjerne spare i flere år, og det må hver institusjon gjøre for seg (på egne fond eller på egne poster i regnskapene) – på tross av at de er klar over den store utfordringen sektoren har ved at sektoren samlet sett har svært store avsetninger «på bok».

Større UH-institusjoner har mulighet for å låne midler fra egen reserve til store opprustings-tiltak av bygg eller mindre byggetiltak, men noen av dem mener dette da blir lån fra midler som skulle gå til kjernevirksomheten, og at styrene derfor er redd for at denne type lån ikke blir tilbakebetalt til reserveposten – der de gjerne har en lang prioriteringsliste for innkjøp av vitenskapelig utstyr.

Selveiende UH-institusjoner har også anledning til å finansiere større tiltak ved å selge eiendom. Det er imidlertid store ulikheter mellom institusjonene mht. muligheter for den type

finansiering; det vil være sterkt avhengig av det lokale eiendomsmarkedet, i hvilken grad institusjonen selv får beholde salgsinntektene (dvs. at ikke andre statlige aktører er interessert i å kjøpe eiendommen), hvorvidt private er interessert i kjøp m.m. Se også Rapport C, kapittel 2.7.4, hvor det påpekes at KD sin tolking av avhendingsinstruksen medfører at en institusjon beholder salgsinntektene uansett om det er en annen statlig kjøper. De institusjonene som mener at de har eiendom det vil kunne være mulig å selge, er også svært restriktive til dette av andre grunner: de hevder at de da «selger arvesølvet», og risikerer å avhende arealer de senere vil kunne ha behov for med sikte på en langsiktig eiendomsstrategi.

UH-sektoren har også mulighet for å finansiere nye tiltak via bidrag fra eksterne parter. Dette betinger ofte at institusjonen har studietilbud som appellerer til finansielt sterke samarbeidsparter som kan gi investeringsbidrag, eller som selv investerer i bygg på campus. Slike samarbeidsparter kan være et helseforetak, et forskningsinstitutt eller en studentsamskipnad. Det hevdes at disse har en helt annen mulighet for både å ta opp lån for strategiske eiendomsoppkjøp, og for å finansiere tiltak som også innebærer vekst og/eller reservekapasitet, der institusjonene kan fremleie inntil de selv har behov for å benytte et nybygg for eget formål. Flere har særlig vært opptatt av parallellene til helseforetakene, som har andre rammebetingelser for bl.a. låneopptak enn UH-sektoren har, på tross av at begge sektorer primært er offentlig finansiert.

Strategiske eiendoms kjøp i statlig regi kan også være utfordrende på grunn av tidsfaktoren: aktuelle eiendommer kun er tilgjengelige i så korte tidsrom at institusjonene ofte ikke rekker tilstrekkelige avklaringer med departementet før eiendommene er solgt til andre. Dette begrenser institusjonenes handlingsrom mht. langsiktige strategier.

Dette kartleggingsprosjektet har ikke utforsket denne type påstander i særlig grad.

Husleiemodeller og verdibevarende vedlikehold

På intervjurunden kom det frem at «verdibevarende vedlikehold» hadde stort fokus hos institusjonene og representerte en viktig utfordring, spesielt for selvforvaltede arealer. Dette kan skyldes mange forhold: historiske årsaker, porteføljens alder og til dels vernestatus, sammenheng med endrede behov eller annet. Men uansett årsak: Alle de store og tradisjonelt selvforvaltende institusjonene var opptatt av at de hadde et stort «etterslep på vedlikehold».

Noen av institusjonene har også hevdet at finansieringsmodellen ikke i tilstrekkelig grad tar hensyn til behov for opprusting, reinvesteringer og drift av utomhusanlegg eller andre kostnadskrevende «uthus».

Verdibevarende vedlikehold har ligget til grunn for mange av de faktabaserte temaene i rapportene A, B og C: tilstandsgrad, energi/miljøaspekter, økonomisk dimensjon m.m. I rapport D knyttes det bare noen få kommentarer til dette store feltet, primært forhold som ikke er utdypet som del av faktagrunnlaget.

Om holdninger til internhusleie for selvforvaltende institusjoner

Flere av de selvforvaltende institusjonene ga uttrykk for at de ikke hadde reelle muligheter for å avsette tilstrekkelige midler til verdibevarende vedlikehold innenfor sine budsjettammer. Det arbeides med innføring av et felles system for en intern husleie også for selvforvaltende institusjoner, men vi har ikke kjennskap til det konkrete innholdet i dette, fordi arbeidet er i avslutningsfasen nå (pr. høsten 2017). Et slikt system vil kunne synliggjøre ressursbruken og

gi mulighet for prioritering *internt på hver institusjon*. Med forbehold om at vi ikke er kjent med endelig resultat av prosessen, er det imidlertid lite trolig at et slikt system alene vil sikre at hver institusjon bruker tilstrekkelig midler på et verdibevarende vedlikehold eller at det prioriteres riktig mellom institusjoner, uten ekstra midler.

I rapport C ble dette undersøkt, og relevante fakta presentert. Både ramme der det er mulig å avsette tilstrekkelige midler for verdibevarende vedlikehold og riktig prioritering av midlene internt i en institusjon er helt nødvendig dersom man skal ivareta statens verdier. En intern husleieordning vil ikke ha noen stor reell effekt dersom institusjonene ikke belastes en reell kostnad for sine avskrivninger. Det er dessuten viktig å merke seg at det store vedlikeholdsetterslepet blant de selvforvaltende (som man ikke finner innenfor Statens husleieordning) ikke vil løses ved innføring av en internhusleieordning. Dersom utfordringen med vedlikeholdsetterslepet skal løses, må det slik institusjonene og Statsbygg ser det innføres en reell husleie-ordning hvor leietakerne tilføres friske midler slik man gjorde da Statens husleieordning ble opprettet og høyskolene ble innlemmet i denne.

Om holdninger til forskjellige leiemodeller:

Private utleiery vil søke å øke sin og eiernes profitt, og således alltid søke å få så høy husleie som mulig. Dette er et kostnadselement for leietaker som ikke finnes blant de selvforvaltende eller i Statens husleieordning. I sistnevnte er Statsbyggs oppdrag å beregne en kostnadsdekkende husleie uten profitt. Statsbygg er imidlertid underlagt kapitalkrav som i noen sammenhenger er høyere enn hva som er tilgjengelig i markedet. Noen vil også hevde at private aktører er mer fleksible ut fra leietakers behov, og derved klarer å tilpasse bygg til nye brukerbehov til en lavere kostnad, og noen ganger også raskere.

Noen respondenter påpeker at de ikke anser det som hensiktsmessig for staten å leie store arealer i det private markedet, «for at en aktør etter 20 år skal sitte med en fin og oppgradert bygningsmasse der staten må reforhandle avtaler for å kunne benytte videre».

Det er sammensatte problemstillinger, og det er vanskelig å konkludere med nettoeffekter av slike argumenter.

Sambruk med andre virksomheter

Mange UH-institusjoner har tett samarbeid med andre parter. Dette kan være lokalt næringsliv, forskningsinstitutter, aktører innenfor helsevesenet eller andre.

Samarbeidet er særlig tett mellom UH-institusjonene og nærliggende helseinstitusjoner, der dette er relevant; det gjelder både medisinstudier som samarbeider med helseforetak og sykepleierutdanninger som i tillegg samarbeider med kommunale førstelinje-tjenester og sykehus. Eksempelvis har medisinstudenter fire av sine seks studieår i sykehusene.

For de UH-institusjonene dette gjelder, er det utfordrende at helseforetakene er organisert som egne rettssubjekter og styres etter andre økonomiske prinsipper enn universitetet, og at dette gjør at det på enkelte områder er mer krevende å samarbeide med helseforetakene enn med andre statlige virksomheter. Dagens samarbeidsmodeller fungerer ikke optimalt, og modeller for arealdeling (bl.a. bruksrett/disposisjonsrett, leie eller sameie) drøftes stadig prinsipielt, økonomisk og juridisk.

Slike problemstillinger er ikke utdypet nærmere her, men det konstateres at det er et ønske om at også departementene (KD og HOD, ev. også KMD) skal bidra til å tydeliggjøre grensesnittet mellom de to institusjonstypene, og særlig med tanke på økt aktivitetsnivå og/eller bygging av nye arealer.

4.4 Digitalt paradigmeskifte

Strømming av forelesninger og bruk av campus

Dette avsnittet er kun en oppsummering av noen viktige observasjoner fra rapportene A, B (og delvis C), knyttet til omtalene av faktorer relatert til «digitalt paradigmeskifte». I rapport A ble utviklingen i studenttall vist, og denne veksten ble også sammenholdt med økning i nettbaserte studenter. Grafene viser en stor total studentøkning, men kun en beskjeden vekst i antall registrerte studenter på nettbaserte studier.

I rapport B ble det digitale paradigmeskiftet omtalt. Det er mange UH-institusjoner som har planer om eller allerede har tatt i bruk digitale læringsformer i vesentlig større grad enn tidligere, og dette omfatter bl.a. strømming av forelesninger. Omfanget av strømming registreres ikke i DBH-basen, og de studentene som er registrert på studier som strømmer sine forelesninger er som oftest registrert som campus-studenter.

Det er forøvrig også et skille mellom profesjonsstudier som har pliktig oppmøte og disiplin-studier som ikke har det, mht. tilstedeværelse og bruk av campus.

I tillegg gir økt satsing på digitale læringsformer redusert tilstedeværelse på campus, spesielt på mindre studiesteder, og endrede fysiske behov ved alle typer campuser. Se rapport B.

Finansieringssystemet skiller så vidt vi kan se ikke tilstrekkelig mellom campus-studenter, nettbaserte studenter og samlingsbaserte studenter – og tar heller ikke hensyn til strømming av forelesninger, på tross av at de digitale og/eller «ikke-campus-baserte» studietilbudene har et helt annet kostnadsnivå for institusjonene og helt andre behov knyttet til campusutvikling.

Flere institusjoner fremsatte en ide om å kunne samle alle erfaringer med de digitale læringsformene i en egen idébank, med sikte på å jobbe videre med insentivordninger og campus-strategier som støtter dette.

Det er en utfordring at studentene forsvinner fra campus, og studentene etterspør andre tilbud nå enn tidligere. For å kunne videreutvikle campusene til å møte den digitale fremtiden, er det viktig å kunne registrere den faktiske bruken av digitale læringsformer, og faktisk tilstedeværelse på campus. Vi anbefaler at det utvikles et enhetlig system for registrering av omfang av digitale læringsformer, og helst også tilstedeværelse på campus, og at den type opplysninger gjerne bør rapporteres til DBH-basen.

Nye spesialromsbehov

Digitale læringsformer innebærer nye krav også til fysiske arenaer på mange områder, og dette er omtalt i rapport B, kap. 6. Det nevnes her bare kort, fordi dette kan ha stor betydning for fysiske arenaer og byggebehov i kommende år.

De endrede fysiske behovene kan være knyttet til:

- Annen utforming av auditorier og grupperom – se rapport B
- Muligheter for å etablere spesialrom med større vekt på simulatorer – som i så fall er kostbart vitenskapelig utstyr og som sannsynligvis vil ha behov for egne bevilgninger. Enkelte av disse kan kanskje erstatte store arealer med tradisjonelle verksteder e.l.

Behov for digitaliseringsstrategi

Det har vært etterlyst en bedre sentral koordinering og styring av satsing på digitale strukturer i institusjonene.

Noen institusjoner mener det er en utfordring at det ikke er noen slik felles instans for koordinering av satsinger på IKT/digitalisering innen UH-sektoren. Andre sektorer har instanser som ivaretar felleskomponenter innenfor dette feltet (f.eks. helsenett, infrastruktur i helseforetak m.m.). Institusjonene i UH-sektoren har også en rekke felleskomponenter, men de har ingen instans eller "driver" som ivaretar enhetlige systemer. Det er mange fusjoner i sektoren, og dermed mange systemer som skal/bør samordnes – det er en risiko for at dette nå gjøres parallelt mange steder. Uninett er en felleskomponent i sektoren, men den dekker ikke hele behovet.

Direktoratet for forvaltning og ikt (Difi) har kun et ansvar for "policy" på dette feltet. Institusjonene ville ønsket at KD kunne vurdere en "digitaliserings-seksjon" i departementet, for de opplever at UH-sektoren trenger klarere styringssignaler på dette området.

Merknad: Intervjurunden ble gjennomført i mai-juni 2017. «Digitaliseringsstrategi for universitets- og høyskolesektoren» kom i september 2017.

4.5 Funksjonelle aspekter

Behov for mer kunnskap

Under arbeidet med rapport B ble det klart at de funksjonelle aspektene knyttet til UH-sektoren er svært viktige forutsetninger for å videreutvikle det fysiske miljøet, men at det konkrete kunnskapsgrunnlaget om bruksmønstre, tilstedeværelse og konkrete fysiske behov knyttet til endringer i bruksmønstre er relativt små i UH-sektoren.

Statsbygg anbefaler at KD bidrar til at institusjonene setter den type registrering høyere opp i sine prioriteringer, og at kartlegginger og registreringer burde vært gjennomført iht. enhetlige metoder slik at overføringsverdien mellom institusjonene kunne bli høyere.

Det kan gjerne være kartlegginger på flere nivåer, der den konkrete tellemetoden som er redegjort for i rapport B, kap. 6, kunne være et mønster.

Kartleggingene kan med fordel suppleres med bruk av digitale verktøy for å belyse funksjonelle aspekter, eksempelvis ved bruk av sensorteknologi. Statsbygg har allerede startet utprøving av noen slike løsninger og ønsker å gå videre med dette, og enkelte av UH-institusjonene er i ferd med utprøving av andre teknologiske løsninger.

Sensorteknologi kan både påvise et faktisk bruksmønster (satt opp mot antakelser), og minst like viktig: vise til endringer i bruksmønstre over tid, slik at man lettere kan fange opp trender og nye behov knyttet til at studenter og ansatte f.eks. tar i bruk nye teknologiske løsninger i sin kjerneaktivitet.

Det vil være behov for en enhetlig teknologisk løsning for å kunne bidra til utveksling av data, innhente mer sammenlignbare data, og danne et bedre grunnlag for å videreutvikle nye løsninger for fremtidens arbeidsmønstre. I dag har ikke Statsbygg mulighet for å innføre enhetlige systemer i sektoren, ettersom Statsbygg selv bare forvalter ca. en fjerdedel. Dette bør derfor koordineres og styres fra en sentral instans. Statsbygg deltar gjerne i en dialog om dette.

Det bør imidlertid også nevnes at både kartlegging generelt og satsing på sensorteknologi eller andre digitale registreringsmetoder har en kostnadsside. Noen institusjoner har uttalt at de ikke kan se at de har noen insentiver for å bruke egne midler på dette – sett fra deres ståsted innebærer dette at de kan risikere å måtte investere mer i lokaler uten at de i dag ser at de har noen egen, synlig gevinst av dette.

4.6 Andre forhold

Avslutningsvis kan det nevnes at de store og tradisjonelt selvforvaltende institusjonene kunne ønsket et bedre system for langsiktig utvikling av sine campusområder. De satser mye på å utvikle langsiktige «masterplaner» / «campusprosjekter» osv., og benytter disse planene aktivt i egne strategier. Planene baseres på og omfatter organisasjonsutviklingsprosjekter, mer enn byggeprosjekter.

Likevel ville institusjonene ønsket en mer forpliktende dialog med departementet om dette på et nivå der de kunne ha noe bedre trygghet for at deres langsiktige planer kunne realiseres.

STATSBYGG
ADRESSE P.b. 8106 Dep. N-0032 Oslo
BESØKSADRESSE Erling Skakkes gate 66,
7012 Trondheim

TLF. 815 55 045
NETT statsbygg.no
E-POST
postmottak@statsbygg.no

